

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Український державний морський технічний університет
імені адмірала Макарова

К.Б. ЯМНІКОВ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ "ПОДАТКОВА СИСТЕМА"**

Рекомендовано Методичною радою УДМТУ

Миколаїв 2003

Ямніков К.Б. Методичні вказівки до вивчення курсу "Податкова система". – Миколаїв: УДМТУ, 2003. – 64 с.

Кафедра фінансів

Дані навчальні вказівки ґрунтуються на багатому досвіді фінансової науки і містять теоретичні відомості про систему оподаткування, програму курсу, термінологічний словник. Також розроблені практичні завдання для самостійного виконання, наведені питання для самоконтролю.

Призначено для самостійного вивчення курсу "Податкова система" студентами інженерно-економічного факультету та системи післядипломної освіти.

Рецензент канд. екон. наук, доцент Г.К. Рогов

- © Український державний морський технічний університет, 2003
- © Видавництво УДМТУ, 2003

ВСТУП

Формування оптимальних бюджетів (держава – регіон – підприємство – сім'я) пов'язане з правильним розумінням і практичним застосуванням базових принципів і методів побудови та функціонування податкової системи.

Вивчення податкової системи створює основу для освоєння спеціальних дисциплін в галузях оподаткування і бухгалтерського обліку.

Податкова система вивчається після курсів філософії, макро-економіки, основ економічної теорії, економіки підприємства, що дозволяє закріпити вже набуті знання і поглибити професійну підготовку спеціалістів економічного та фінансового профілю.

Мета вивчення податкової системи – допомогти студентам засвоїти теорію і практику оподаткування, принципи податкового планування. Після вивчення курсу студенти повинні вільно оперувати термінами та інструментами дисципліни, правильно їх застосовувати, а також *знати* будову податкової системи України, класифікацію податків, діюче податкове законодавство, принципи податкового планування, основи іноземних податкових систем, порядок проведення податкових перевірок; *вміти* знаходити і аналізувати діючі законодавчі документи і консультаційні матеріали з питань оподаткування, розраховувати суми податків, обґрунтовано обирати систему оподаткування на підприємстві, заповнювати бланки податкової звітності; *мати уявлення* про перспективне податкове законодавство.

Головним завданням даної роботи є внесення планомірності і продуктивності в роботу студентів через визначення напрямів роботи й основних проблем дисципліни.

1. ПРОГРАМА КУРСУ "ПОДАТКОВА СИСТЕМА"

Податкова система: поняття, наукові основи побудови. Сутність і функції податків. Принципи і методи оподаткування. Класифікація податків (зборів), її види і мета. Економічні аспекти оподаткування. Податкова система України: законодавчі основи, діючі податки і збори, проблеми і перспективи розвитку.

Прибуткове оподаткування громадян, основні способи. Прибутковий податок в Україні: платники, об'єкт, побудова шкали ставок, пільги, особливості оподаткування підприємницького доходу.

Принципи обов'язкового пенсійного і соціального страхування: персоніфіковане і консолідоване, їх переваги і недоліки. Державне обов'язкове страхування в Україні: пенсійне, від тимчасової втрати працездатності, на випадок безробіття, від нещасного випадку на виробництві.

Системи оподаткування прибутку підприємств. Податок на прибуток в Україні: платники, об'єкт і особливості визначення його виникнення, ставка. Оподаткування операцій особливого роду. Пільги щодо оподаткування прибутку. Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності як специфічна форма податку на прибуток.

Податки на споживання: економічна сутність, методика включення податку в ціну продукції. Податок на додану вартість в Україні: визначення оподаткованого обороту, порядок сплати до бюджету, операції на експорт, пільги.

Акцизний збір. Акцизи як форма специфічних податків. Види акцизних товарів в Україні. Платники акцизного збору, визначення його суми. Мито: функції і види. Платники й ставки мита. Єдиний збір, що стягується в пунктах пропуску через державний кордон України.

Ресурсні платежі. Економічне призначення ресурсних платежів: теоретичні аспекти і світова практика. Ресурсні платежі в Україні: плата за ліс, воду, використання надр, геологорозвідувальні роботи, забруднення навколишнього природного середовища, землю, рентні платежі, збір за використання радіочастотного ресурсу.

Місцеві податки і збори: права органів місцевого самоврядування, особливості обліку.

Податкове планування: принципи і методи. Державне альтернативне оподаткування: спрощена система оподаткування, фіксований сільгосподаток, оподаткування в спеціальних економічних зонах. Податкове планування з ініціативи платників: зміна суб'єкта, об'єкта, податкової юрисдикції.

Інші податки і збори. Податок на промисел. Збір на розвиток виноградарства, садівництва, хмільництва.

2. СТИСЛІ ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

У процесі розвитку суспільство зіткнулося з потребою створення держави, яка, відповідно, потребує коштів на своє утримання. Ці кошти можна взяти тільки через вилучення частини доходів індивідів за допомогою податкової системи. Є держава – є її видатки – є її доходи у вигляді податкових стягнень.

2.1. Податкова система

Податкова система, все її законодавство ґрунтується на кількох основних поняттях.

Будова і сутність податкової системи наведені в табл. 1, а базові визначення податкового законодавства розглядаються в табл. 2.

Таблиця 1. Податкова система

Податкова система (ПС) – установлена законодавством система взаємовідносин між державою та її суб'єктами у сфері оподаткування		
Платники	Податки	Держава
Суб'єкт	Об'єкт	Вибір принципів ПС
Права	Види	
Обов'язки	Спосіб	Регулювання ПС
Відповідальність	Ставки	
		Пільги

Функції податків і зборів: *фіскальна* – служить максимальному наповненню доходної частини бюджету; *розподільча* – служить виконанню видаткової частини бюджету за територіями, видами діяльності, групами населення; *регулююча* – служить оптимізації економічних і соціальних показників через вплив рівня і структури

оподаткування на діяльність суб'єктів ринку; *стимулююча* – через систему пільг створює або скорочує мотивацію займатися тим чи іншим суспільно важливим або шкідливим видом діяльності; *контрольна* – вказує на ефективність діяльності системи оподаткування в цілому і деяких податків окремо.

Таблиця 2. Основні визначення податкової системи

№	Основні визначення ПС	Приклади		
1	<i>Податок (збір)</i> – обов'язковий внесок до бюджету або державного цільового фонду, здійснюваний платниками на підставі законодавства про оподаткування	Прибутковий податок	Податок з власників транспортних засобів	Плата за землю
2	<i>Суб'єкт податку</i> – це та юридична або фізична особа, яка за законом зобов'язана сплачувати податок (збір)	Фізична особа	Фізичні та юридичні особи	
3	<i>Об'єкт податку</i> – це ті предмети або явища, які за законом підлягають оподаткуванню	Зарплата 80 грн	Автомобіль "Нива-1600"	Земельна ділянка 1 га
4	<i>Одиниця оподаткування</i> – певна кількісна міра об'єкта податку	1 грн	100 см ³ обсягу циліндрів двигуна	1 м ²
5	<i>Ставка податку</i> – розмір податку на одиницю оподаткування	10 %	5 грн	0,90 грн
6	<i>Податкова база</i> – це та частина об'єкта податку, до якої згідно з законодавством застосовується ставка податку	$80 - 17 = 63$	$1600 \text{ см}^3 / 100 \text{ см}^3 = 16$	10000 м ²
7	<i>Сума податку</i> – податкове зобов'язання до сплати (рядок 6 x рядок 5)	$63 \cdot 10 \% = 6,30$	$16 \cdot 5 = 80$	$10000 \times 0,90 = 9000$
8	<i>Джерело податку</i> – кошти платника, які використовуються для сплати податку. Джерело і об'єкт збігаються або ні	Збігаються	Не збігаються	

Примітка. Цифра 17 в 6-му рядку – неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Принципи та правила оподаткування, яких має дотримуватися держава при стягненні податків: а) час, спосіб і сума платежу мають бути відомі платнику заздалегідь; б) механізм стягнення податків повинен бути максимально зручним для платників; в) витрати стягнення мають бути мінімальними; г) система оподаткування повинна ґрунтуватися на принципі платоспроможності (індивіди з однаковою платоспроможністю мають оподатковуватися однаково, індивіди з більшою платоспроможністю – більше, а індивіди з меншою – менше) і/або на принципі еквівалентності (рівень оподаткування має визначатися ступенем еквівалентності податкових платежів з зустрічними державними послугами).

Податкова політика держави має здійснюватися з урахуванням економічних аспектів і розумінням структури оподаткування.

По-перше, рівень оподаткування і обсяг податкових надходжень можуть знаходитися в прямій або оберненій залежності – при досягненні ставкою податку надмірного з точки зору платників рівня, вони починають скорочувати свою діяльність, змінювати країну або приховувати доходи. Ця залежність показана американським економістом Артуром Лафером (рис. 1, де C_p – раціональний рівень (ставка) оподаткування, який забезпечує максимум податкових надходжень Π_{max}).

По-друге, при затвердженні нових ставок податку слід враховувати нееластичність податкових надходжень, тобто зміни їх обсягу в меншій мірі, ніж зміна рівня оподаткування.

Приклад. При зростанні рівня оподаткування з 0,2 до 0,3, тобто

в $\frac{0,3}{0,2} = 1,5$ разу, подат-

кові надходження зростуть лише в

$$\frac{0,3(1-0,3)}{0,2(1-0,2)} = 1,3 \text{ разу.}$$

По-третє, слід враховувати таке явище, як мультиплікативний

ефект – тенденцію, коли зміна обсягу податків спричиняє суттєве збільшення зміни дуже важливої макроекономічної величини – сукупного попиту.

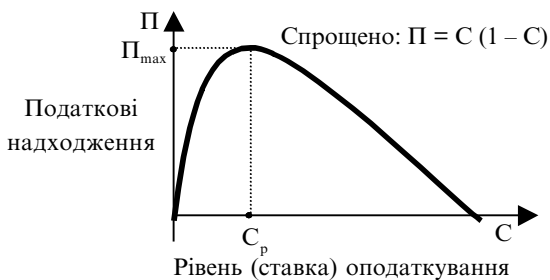

Рис. 1. Залежність Лафера

По-четверте, змінюючи рівень оподаткування, держава може впливати не тільки на сукупний попит, але і на інші макроекономічні показники (табл. 3).

Таблиця 3. Податкова політика і макроекономічна динаміка

Зміна податкових ставок	Макроекономічні зміни				
	Податкові надходження	Інфляція	Зростання економіки	Безробіття	Кредитні ставки
Збільшення	↑	↓	↓	↑	↑
Зменшення	↓	↑	↑	↓	↓

Так, при збільшенні ставок податків скоротиться попит, що спричинить падіння цін і обсягів виробництва. Це призведе до збільшення безробіття і зростання відсоткових ставок (менше власних вільних коштів – кредити дорожчають). При зменшенні ставок податків ефект буде оберненим.

По-п'яте, необхідно структурувати податки і збори (табл. 4).

Таблиця 4. Класифікація податків і зборів

Типи класифікації	Напрямки даного типу класифікації			
Платник	1	Юридична особа	Фізична особа	Змішані
Форма податку	2	Прямі		Непрямі
Об'єкт	3	Доход	Споживання	Предмет
Ставка	4	Пропорційна	Прогресивна	Регресивна
Компетенція	5	Загальнодержавні		Місцеві
Спосіб	6	Пайові		Розкладні
Надходження	7	Державні	Місцеві	Пропорційні
Використання	8	Загальні		Цільові
Період	9	Разові		Систематичні
Облік платежу	10	Споживач	Собівартість	Прибуток

На даний час в Україні діють податки і збори, які охоплюють майже усі етапи обігу коштів і майна; вони поділяються на загальнодержавні і місцеві.

Загальнодержавні: податок на додану вартість; акцизний збір; прибутковий податок; податок на прибуток підприємств; мито; державне мито; плата (податок) за землю; рентні платежі; податок з власників транспортних засобів; податок на промисел; збір за геологорозвідувальні роботи, виконувані за рахунок бюджету; плата за використання лісових ресурсів; плата за використання водних ресурсів; плата за використання надр; збір за забруднення навколишнього природного середовища; збір на обов'язкове пенсійне страхування; збір на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням і похованням; збір на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання; збір на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття; плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності; фіксований сільськогосподарський податок; збір на розвиток виноградарства, садівництва, хмільництва; єдиний збір, який стягується в пунктах пропуску через державний кордон України; збір за використання радіочастотного ресурсу України.

Місцеві: податок з реклами; комунальний податок; готельний збір; збір за паркування автотранспорту; ринковий збір; збір за видачу ордера на квартиру; курортний збір; збір за право використання місцевої символіки; збір за право проведення кіно- і телезйомок; збір за проведення місцевого аукціону, конкурсного розпродажу і лотерей; збір за проїзд по території прикордонних областей автотранспорту, що слідує за кордон; збір за видачу дозволу на розміщення об'єкта торгівлі та сфери послуг.

2.2. Прибутковий податок

Податок прибутковий (ПрП) – основний прямиий податок, який стягується з доходів громадян. Система оподаткування громадян у світі побудована на кількох базових елементах: пропорційна, прогресивна, регресивна ставки; стягнення податків з окремої особи або подружжя; оподаткування загальних надходжень або чистого доходу. *Пропорційна* ставка (незмінність ставки при зміні суми доходу) використовується для спрощення і пом'якшення процесу оподаткування; *прогресивна* ставка (збільшення ставки зі збільшенням суми доходу) використовується для реалізації принципу справедливості; *регресивна* (зменшення ставки зі збільшен-

ням суми доходу) – повинна приваблювати суб'єктів з високими доходами.

Використання окремої особи як суб'єкта реалізує принцип особистої відповідальності, а використання подружжя як суб'єкта дозволяє вирівнювати доходи. Оподаткування загальних надходжень спрощує визначення об'єкта оподаткування, а оподаткування чистого доходу (загальні надходження за винятком пов'язаних з ними видатків) стимулює підприємницьку діяльність.

В Україні *платниками* прибуткового податку є фізичні особи: як ті, що мають, так і ті, що не мають постійного місця проживання (ПМП) в Україні (не менше 183 днів у календарному році); *об'єкт* оподаткування у громадян з ПМП в Україні – сукупний оподатковуваний дохід (далі – СОД) за календарний рік (складається з місячних СОД), одержаний з різних джерел. *Ставка* прибуткового податку використовується як за основним, так і не за основним місцем роботи (табл. 5).

Таблиця 5. Ставки прибуткового податку

Місячний СОД, грн	Ставки та розміри податку (% та гривні)	
	Основне місце роботи (місце знаходження трудової книжки)	Неосновне місце роботи
До 17	Не оподатковується	
18...85	10 % від суми доходу, що перевищує 17	20 %
86...170	15 % від суми доходу, що перевищує 85 + 6,80	
171...1020	20 % від суми доходу, що перевищує 170 + 19,55	
1021...1700	30 % від суми доходу, що перевищує 1020 + 189,55	
більше 1700	40 % від суми доходу, що перевищує 1700 + 393,55	

Приклад. Розраховуємо суми прибуткового податку за місцем основної і неосновної роботи (ПрП_н).

Розрахунок

При СОД = 17

$$\text{ПрП} = 0; \text{ПрП}_n = 17 \cdot 20 \% = 3,40;$$

при СОД = 18

$$\text{ПрП} = (18 - 17) \cdot 10 \% = 0,10; \text{ПрП}_n = 18 \cdot 20 \% = 3,60;$$

при СОД = 85

$$\text{ПрП} = (85 - 17) \cdot 10 \% = 6,80; \text{ПрП}_n = 85 \cdot 20 \% = 17,00;$$

при СОД = 86

$$\text{ПрП} = (86 - 85) \cdot 15 \% + 6,80 = 6,95.$$

Законодавством передбачені такі *пільги для об'єкта* прибуткового податку:

а) до сукупного оподаткованого доходу не включаються повністю державні пенсії, компенсація за квитки і проживання у відрядженні тощо;

б) до сукупного оподаткованого доходу не включаються в *зазначених* межах допомога по державному соціальному страхуванню і забезпеченню (крім допомоги по тимчасовій непрацездатності), компенсаційні виплати (крім компенсації за невикористану відпустку при звільненні, добові – не більше 18 грн на добу), одноразова матеріальна допомога (в межах прожиткового мінімуму на рік);

в) сукупний оподатковуваний дохід може *зменшуватися* згідно з заявою платника на суми доходів, які направляються у джерела їх одержання на придбання акцій або як інвестиції; суми, які перераховуються на благодійні цілі – не більше 4 % річного доходу.

Приклад. Розрахувати суму прибуткового податку і суму до видачі (інші відрахування з доходу ігноруємо).

Працівнику нараховані за місяць: зарплата – 200 грн, за квитки у відрядженні – 100 грн, за готель – 260 грн, добові за 5 діб – 210 грн, матеріальна допомога вперше за рік – 500 грн (прожитковий мінімум – 342 грн).

Розрахунок

$$\text{СОД} = 200 + (210 - 18 \cdot 5) + (500 - 342) = 478;$$

$$\text{ПрП} = (478 - 170) \cdot 20 \% + 19,55 = 81,15;$$

сума до видачі становить $(200 + 100 + 260 + 210 + 500) - 81,15 = 1188,85$.

Працівнику нарахована зарплата за місяць 1000 грн, з якої він перераховує релігійній організації 600 грн (його річний дохід – 11000 грн).

Розрахунок

$$\text{СОД} = 1000 - 11000 \cdot 4 \% = 560;$$

$$\text{ПрП} = (560 - 170) \cdot 20 \% + 19,55 = 97,55;$$

сума до видачі становить $1000 - 600 - 97,55 = 302,45$.

Законодавством надані наступні *пільги суб'єктам*: а) СОД зменшується за кожний повний місяць на суму неоподатковуваного мінімуму; б) СОД додатково зменшується за кожний повний місяць на суму неоподатковуваного мінімуму одному з батьків на кожну дитину віком до 16 років; в) СОД зменшується до п'яти (з врахуванням попередніх пільг суб'єктам) неоподатковуваних мінімумів для інвалідів дитинства, інвалідів I і II груп, громадян, які постраждали від Чорнобильської катастрофи і віднесені до III та IV категорій.

Приклад. Розрахувати суму прибуткового податку, якщо зарплата інваліда дитинства становить 140 грн.

Розрахунок

$$\text{СОД} = 140;$$

$$\text{індивідуальна база становить } 140 - 17 \cdot 4 = 72;$$

$$\text{ПрП} = (72 - 17) \cdot 10 \% = 5,50.$$

Отже, разом відраховано п'ять неоподатковуваних мінімумів.

Строк сплати прибуткового податку – момент отримання в банку готівки для виплати зарплати.

2.3. Соціальні збори

Пенсійне і соціальне страхування у світі базується на принципах персоніфікованої або консолідованої сплати внесків. Розглянемо це на прикладі організації пенсійного забезпечення.

При реалізації обох принципів працівник і його роботодавець сплачують внески до Пенсійного фонду. При *персоніфікованому* пенсійному забезпеченні накопичені внески повертаються тому ж працівнику в майбутньому у вигляді пенсії, розмір якої безпосередньо пов'язаний з величиною його доходу – це сприяє легалізації доходів; внески виводяться з поточного фінансового обігу і не працюють на ринку, збільшують внутрішній борг. При *консолідованому* пенсійному забезпеченні накопичені внески розподіляються невідкладно між сьогоднішніми пенсіонерами, а майбутній пенсіонер буде утримуватися молодшими поколіннями; розмір пенсії не залежить від зусиль самого працівника; внески не виводяться з

поточного фінансового обігу і сприяють розвитку економіки. Як видно, кожна система має свої переваги і недоліки, тому доцільно використовувати комбінований метод.

В Україні система пенсійного і соціального страхування включає Пенсійний Фонд (ПФ); Фонди загальнообов'язкового соціального страхування по тимчасовій втраті працездатності (ФС), на випадок безробіття (ФБ) та від нещасних випадків на виробництві (ФН). Основні елементи пенсійного і соціального страхування в Україні наведені в табл. 6 і 7.

Таблиця 6. Пенсійні і соціальні внески з працівників

Елементи	ПФ	ФС	ФБ
Суб'єкт	Фізичні особи, які працюють на умовах		
	трудового і цивільно-правового договору	трудового договору	
Об'єкт	СОД	Фактичні витрати на оплату праці, а також інші виплати, що підлягають оподаткуванню прибутковим податком	
Ставка	1 % із СОД, якщо він не перевищує 150 грн, або 2 % – якщо перевищує	0,5 %	

Таблиця 7. Пенсійні і соціальні внески з роботодавців

Поняття	ПФ	ФС	ФБ	ФН
Суб'єкт	Роботодавці			
Об'єкт	Фактичні витрати на оплату праці, а також інші виплати, що підлягають оподаткуванню прибутковим податком			
	Виплати усім працівникам		Виплати найманим працівникам	
Ставка	32 % (від фонду оплати праці працюючих інвалідів – 4%)	2,9 %	1,9 %	0,2 ...13,8 % у залежності від виду діяльності

При розрахунку слід врахувати відмінності між трудовим договором (наймом) – виконання роботи відповідно до штатного розпису і договором цивільно-правового характеру (підряд, доручення, комісія, збереження) – виконання роботи на свій розсуд.

Також слід пам'ятати про відмінності між СОД і фондом оплати праці (останній не включає в себе допомогу по тимчасовій непрацездатності, відшкодування заподіяного каліцтва тощо).

Суми, які не є об'єктами прибуткового податку, не є об'єктами пенсійних і соціальних внесків; пільги з прибуткового податку суб'єктам не діють при розрахунку пенсійних і соціальних внесків.

Приклад. Розрахувати суми прибуткового податку і соціальних зборів за місяць, виходячи з даних Відомості нарахування заробітної плати; визначити прибуток підприємства, якщо його доход склав суму 3000 грн.

Відомість нарахування заробітної плати за _____ місяць

№	Примітка	Нараховане			Відраховане					Сума до видачі
		Зарплата	Підряд	Всього	ПрП	ПФ	ФС	ФБ	Всього	
1	Інв. II гр.	200		200	13,85	4,00	1,00	1,00	18,85	181,15
2		140		140	15,05	1,40	0,35	0,70	17,50	122,50
3		300		300	45,55	6,00	1,50	1,50	54,55	245,45
4		460		460	77,55	9,20	2,30	2,30	91,35	368,65
5		800	800	160,00	16,00				176,00	624,00
Всього		1100	800	1900	312,00	36,60	5,15	5,50	358,25	1541,75

Розрахунок

Перший працівник:

$$\begin{aligned} \text{Індивідуальна база} &= 200 - 17 \cdot 4 = 132; & \text{ПФ} &= 200 \cdot 2 \% = 4,00; \\ \text{ПрП} &= (132 - 85) \cdot 15 \% + 6,80 = 13,85; & \text{ФС} &= 200 \cdot 0,5 \% = 1,00; \\ & & \text{ФБ} &= 200 \cdot 0,5 \% = 1,00. \end{aligned}$$

Другий працівник:

$$\begin{aligned} \text{ПрП} &= (140 - 85) \cdot 15 \% + 6,80 = 15,05; & \text{ПФ} &= 140 \cdot 1 \% = 1,40; \\ \text{ФС} &= 140 \cdot 0,25 \% = 0,35; & \text{ФБ} &= 140 \cdot 0,5 \% = 0,70. \end{aligned}$$

Третій працівник:

$$\begin{aligned} \text{ПрП} &= (300 - 170) \cdot 20 \% + 19,55 = 45,55; & \text{ПФ} &= 300 \cdot 2 \% = 6,00; \\ \text{ФС} &= 300 \cdot 0,5 \% = 1,50; & \text{ФБ} &= 140 \cdot 0,5 \% = 1,50. \end{aligned}$$

Четвертий працівник:

$$\begin{aligned} \text{ПрП} &= (460 - 170) \cdot 20 \% + 19,55 = 77,55; & \text{ПФ} &= 460 \cdot 2 \% = 9,20; \\ \text{ФС} &= 460 \cdot 0,5 \% = 2,30; & \text{ФБ} &= 460 \cdot 0,5 \% = 2,30. \end{aligned}$$

П'ятий працівник:

$$\begin{aligned} \text{ПрП} &= 800 \cdot 20 \% = 160; & \text{ПФ} &= 800 \cdot 2 \% = 16. \end{aligned}$$

Пенсійні і соціальні збори з роботодавців:

$$\begin{aligned} \text{ПФ} &= (1900 - 200) \cdot 32 \% + 200 \cdot 4 \% = 552,00; \\ \text{ФС} &= (1900 - 800) \cdot 2,9 \% = 31,90; \\ \text{ФБ} &= (1900 - 800) \cdot 2,1 \% = 23,10; \\ \text{ФН} &= (1900 - 800) \cdot 0,2 \% = 2,20; \\ \text{всього} &= 552,00 + 31,90 + 23,10 + 2,20 = 609,20; \\ \text{прибуток} &= 3000 - (1900 + 609,2) = 490,80. \end{aligned}$$

Строк сплати соціальних внесків – момент отримання в банку готівки для виплати зарплати.

2.4. Податок на прибуток. Плата за торговий патент

У сучасній науковій літературі виділяють дві базові системи стягнення корпоративного податку (в законодавстві України – податок на прибуток підприємств): система Schanz–Haig–Simons (SHS); система Cash-flow (CF).

Перша система при визначенні прибутку, а отже і бази для обчислення податку, передбачає нарахування амортизації основного капіталу і включення до витрат відсотків по кредитах. Друга система виходить з необхідності миттєвого списання на витрати виробництва витрат на придбання основних фондів при сплаті відсотків по кредитах за рахунок прибутку. Наслідки дії обох систем для держави (сума податку) і підприємства (чистий прибуток) приблизно однакові, але SHS передбачає сплату податків невідкладно і в меншому річному розмірі, а CF – з відстрочкою і в більшому річному розмірі. Якщо державним пріоритетом є фіскальна функція, обирається перша система, а якщо сприяння оновленню основних фондів – друга. В Україні прийнята система SHS.

Платниками податку на прибуток (ППр) є суб'єкти підпри-

емницької діяльності, установи та організації, відокремлені підрозділи платників податку, діяльність яких спрямована на отримання прибутку.

Об'єкт – прибуток (Пр), який визначається шляхом зменшення суми валового доходу (ВД) звітного періоду на суму валових витрат (ВВ) платника податку і суму амортизаційних відрахувань (А), розраховується так: $Пр = ВД - ВВ - А$.

Ставка – 30 відсотків від об'єкта оподаткування, визначається як $ППр = Пр \cdot 30 \%$.

Валовий дохід – це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду як на території України, так і за її межами. Валовий дохід включає в себе доходи від продажу продукції; від операцій з валютними цінностями; від операцій з основними фондами; безповоротну фінансову допомогу; одержані штрафи, неустойку, пеню.

Не включаються до валового доходу суми акцизного збору, податку на додану вартість, отримані у складі ціни продажу продукції; прямі інвестиції; емісійний дохід; доходи від спільної діяльності; дивіденди.

Валові витрати виробництва та обігу – це сума будь-яких витрат платника податку, здійснюваних як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

До складу валових витрат включаються: вартість матеріальних ресурсів, енергії, робіт і послуг виробничого характеру; видатки на оплату праці і будь-які інші витрати, встановлені за домовленістю сторін; податки (збори), крім деяких; відсотки за борговими зобов'язаннями; безнадійна заборгованість; видатки на передплату спеціалізованих періодичних видань; суми податків на додану вартість (ПДВ), сплачені в складі ціни придбаної продукції (тільки для неплатників ПДВ).

Включаються до складу валових витрат частково: благодійні внески – не більше 4 % від оподаткованого прибутку попереднього звітного періоду; видатки платника податку на професійну підготовку працівників – не більше 2 % від фонду оплати праці; видатки на поліпшення основних фондів – не більше 5 % від сукупної балансової вартості основних фондів на початок року.

Не включаються до валових витрат: видатки на основні фонди, які підлягають амортизації; сплата податку на прибуток, ПДВ у складі ціни придбаної продукції, торгових патентів; сплата штрафів, неустойки, пені; виплата емісійного доходу; виплата дивідендів; видатки на паливно-мастильні матеріали для легкових автомобілів; повернення кредитів та майна з оренди.

Звітний період (строк сплати податку) – квартал, рік. Збиток звітного кварталу переноситься на зменшення оподаткованого прибутку наступних двадцяти кварталів.

Приклад. Розрахувати податок на прибуток для медичного закладу, виходячи з даних, наведених в табл. 8.

Таблиця 8. Надходження і видатки підприємства протягом року

Показники, тис. грн	Квартали			
	1	2	3	4
Надано послуг на суму	140	250	200	230
Залучено кредит			500	
Отримані дивіденди	50			
Отримана безповоротна допомога		5		
Заробітна плата	100	149	120	125
Соціальні збори	38	57	45	47
Матеріальні витрати (послуги банку, оренда, телефон, комунальні послуги, реклама)	15	17	14	18
Відсотки по кредиту				29
Благодійні внески			7	
Профпідготовка працівників		4		
Придбання комп'ютера				8

Розрахунок

Перший квартал:

$$ВД = 140; \quad ВВ = 100 + 38 + 15 = 153; \quad \text{збиток} = 140 - 153 = -13.$$

Другий квартал:

$$ВД = 250 + 5 = 255; \quad ВВ = 149 + 57 + 17 + 3 = 226;$$

$$\text{профпідготовка} = 149 \cdot 2\% = 3;$$

$$Пр = 255 - 226 - 13 = 16; \quad ППр = 16 \cdot 30\% = 4,8.$$

Третій квартал:

$$ВД = 200; \quad ВВ = 120 + 45 + 14 + 0,6 = 179,6;$$

благодійність = $15 \cdot 4 \% = 0,6$;

Пр = $200 - 179,6 = 20,4$;

ППр = $20,4 \cdot 30 \% = 6,1$.

Четвертий квартал:

ВД = 230;

ВВ = $125 + 47 + 118 + 29 = 219$;

Пр = $230 - 219 = 11$;

ППр = $11 \cdot 30 \% = 3,3$.

Амортизація основних фондів і нематеріальних активів – це поступове віднесення витрат на їх придбання на зменшення скоригованого прибутку платника податку в межах норм амортизаційних відрахувань (табл. 9).

Таблиця 9. Норми амортизації

Основні фонди		Норма амортизації ($H_{ам}$)	
Група	Склад	Квартал, %	Рік, %
1	Будівлі, споруди, передавальні пристрої, в тому числі житлові будинки та їх частини	1,25	5
2	Автомобільний транспорт та вузли до нього; меблі; конторське (офісне) обладнання, устаткування та приладдя до них	6,25	25
3	Будь-які інші основні фонди, не ключені до груп 1 і 2	3,75	15
Н	Нематеріальні активи	Рівними частинами, виходячи з первісної вартості і строку використання	

Основні фонди – матеріальні цінності, використовувані в господарській діяльності платника податку протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей. Вартість цих цінностей поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом. Нематеріальні активи – об'єкти інтелектуальної власності.

Сума амортизаційних відрахувань звітного кварталу ($A_{(a)}$) визначається на підставі балансової вартості групи основних фондів на початок звітного кварталу ($B_{(a)}$) і норми амортизації цієї групи ($H_{ам}$) за формулами $A_{(a)} = B_{(a)} \times H_{ам}$; $B_{(a)} = B_{(a-1)} + \Pi_{(a-1)} - V_{(a-1)} - A_{(a-1)}$. Балансова вартість групи основних фондів на

початок звітнього періоду розраховується, виходячи з їх балансової вартості на початок періоду, що передував звітному, ($B_{(a-1)}$); суми витрат на придбання основних фондів, здійснення капітального ремонту, реконструкцій, модернізацій та інших поліпшень основних фондів протягом періоду, що передував звітному, ($\Pi_{(a-1)}$); суми виведених з експлуатації основних фондів протягом періоду, що передував звітному, ($B_{(a-1)}$); суми амортизаційних відрахувань, нарахованих в періоді, що передув звітному, ($A_{(a-1)}$).

Балансовий облік основних фондів першої групи ведеться за об'єктами, другої і третьої – у складі групи.

Приклад. Розрахувати податок на прибуток в тисячах гривень, виходячи з наступного: на 1 січня на балансі підприємства знаходились два приміщення вартістю 500 і 400 тис. грн, меблі і конторське обладнання на суму 20000 грн, верстати і монтажне обладнання на суму 100000 грн, патент вартістю 60000 грн і строком корисного використання п'ять років; у березні продано верстат за 15000 грн, у червні придбано комп'ютер за 8000 грн; у першому кварталі валовий дохід і валові витрати складають відповідно 900000 і 700000 грн, у другому – 1000000 і 860000 грн.

Розрахунок балансової вартості основних фондів і нематеріальних активів

Група	B_1	Π_1	B_1	A_1	B_2	Π_2	B_2	A_2	B_3
	1	2	3	$4 = \text{гр. } 1 \cdot N_{\text{ам}}$	$5 = \text{гр. } 1 + \text{гр. } 2 - \text{гр. } 3 - \text{гр. } 4$	6	7	$8 = \text{гр. } 5 \cdot N_{\text{ам}}$	$9 = \text{гр. } 5 + \text{гр. } 6 - \text{гр. } 7 - \text{гр. } 8$
1	500000 400000			6250 5000	493750 395000			6172 4937	487578 390063
2	20000			1250	18750	8000		1172	25578
3	100000		15000	3750	81250			3047	78203
Н	60000			1000	59000			1000	58000
				$\Sigma = 17250$				$\Sigma = 16328$	

Перший квартал:

$$\text{Пр} = 900 - 700 - 17,2 = 182,8;$$

$$\text{ППр} = 182,8 \cdot 30 \% = 54,8.$$

Другий квартал:

$$\text{Пр} = 1000 - 860 - 16,3 = 123,7;$$

$$\text{ППр} = 123,7 \cdot 30 \% = 37,1.$$

Для деяких операцій доход і витрати визначаються особливим чином.

Операції з розрахунками в іноземній валюті

Доходи в іноземній валюті перераховуються на гривні за офіційним курсом Національного банку України (НБУ), який діяв на момент отримання таких доходів, і обліковуються платником податку за цією балансовою вартістю. У випадку продажу іноземної валюти за гривні валові витрати платника податку збільшуються на суму балансової вартості проданої валюти, а валові доходи збільшуються на суму гривень, отриманих від покупця у зв'язку з таким продажем. Отримана платником податку іноземна валюта підлягає обов'язковому продажу (50 %) за курсом НБУ, який діяв на момент отримання оплати. Будь-яка іноземна валюта або заборгованість в іноземній валюті, що знаходились на обліку платника податку на кінець звітного періоду, перераховуються на гривні за курсом НБУ на останній робочий день звітного періоду – при цьому позитивна або негативна різниця між результатом такого перерахунку та попередньою балансовою вартістю збільшує, відповідно, валові доходи або валові витрати платника податку.

Приклад. Розрахувати податок на прибуток за квартал, якщо 15 січня надана юридична послуга на експорт вартістю \$10000; 20 січня надійшла оплата, з якої було продано банку \$8000 (у тому числі згідно з обов'язковим продажем – \$5000); на початок звітного періоду на балансі основних фондів і валюти немає; витрати на зарплату і соціальні внески склали суму 49000 грн; курс НБУ становив на 15 січня 5,4 грн/\$, на 20 січня – 5,6 грн/\$, на 31 січня – 5,5 грн/\$; курс придбання комерційного банку на 20 січня – 5,7 грн/\$.

Розрахунок

$$\text{ВД} = 10000 \cdot 5,4 + (5000 \cdot 5,6 + 3000 \cdot 5,7) + 2000 \cdot (5,5 - 5,4) = 99300;$$

$$\text{ВВ} = 8000 \cdot 5,4 + 49000 = 92200; \text{ППр} = (99300 - 92200) \cdot 30 \% = 2130.$$

Облік запасів

Платник податку веде облік прибутку (убутку) балансової

вартості покупних товарів, матеріалів, комплектуючих на складах, в незавершеному виробництві, в залишках готової продукції. Якщо балансова вартість таких запасів на кінець звітного кварталу перевищує їх балансову вартість на початок того ж кварталу, різниця відраховується з валових витрат платника податку в цьому ж кварталі. Якщо балансова вартість таких запасів на початок звітного кварталу перевищує їх балансову вартість на кінець того ж кварталу, різниця додається до валових витрат платника податку в цьому ж кварталі. Прибуток і списання запасів ведеться по ціні придбання.

Приклад. Розрахувати податок на прибуток за перший і другий квартали, якщо книжкова крамниця за перший квартал придбала 2600 і продала 2500 книжок, у другому кварталі – придбала 2700 і продала 2900; станом на 1 січня на складі знаходиться 400 книжок, облікованих за закупівельною ціною (закупівельна ціна книжки – 9 грн; ціна продажу книжки – 12 грн; витрати на зарплату і соціальні внески в першому кварталі – 7000, у другому – 8000 грн).

Розрахунок

Перший квартал:

Наявність на початок кварталу	Прибуток	Списання	Наявність на кінець кварталу
1	2	3	4 = гр. 1 + гр. 2 – гр. 3
$400 \cdot 9 = 3600$	$2600 \cdot 9 = 23400$	$2500 \cdot 9 = 22500$	$500 \cdot 9 = 4500$
Прибуток запасів = $3600 - 4500 = -900$			

Другий квартал:

Наявність на початок кварталу	Прибуток	Списання	Наявність на кінець кварталу
1	2	3	4 = гр. 1 + гр. 2 – гр. 3
$500 \cdot 9 = 4500$	$2700 \cdot 9 = 24300$	$2900 \cdot 9 = 26100$	$300 \cdot 9 = 2700$
Убуток запасів = $4500 - 2700 = 1800$			

Операції з довгостроковими договорами

Платник податку може обрати особливий порядок визначення валового доходу за довгостроковими договорами. Довгостроковий договір передбачає створення матеріальних цінностей, які будуть входити до складу основних фондів замовника за умови,

якщо такий договір планується завершити не раніше ніж через дев'ять місяців. Валовий дохід звітного періоду $ВД_{\text{квартал}}^{\text{розрахунок}} = \text{Ц}_{\text{договір}} \times \text{ОцК}$ і розраховується платником податку самостійно як добуток загальнодоговірної ціни довгострокового договору на оціночний коефіцієнт (ОцК); оціночний коефіцієнт розраховується як відношення суми фактичних витрат звітного періоду до суми загальних витрат, які плануються виконавцем при виконанні дов-

гострокового договору: $\text{ОцК} = \frac{ВВ_{\text{квартал}}^{\text{факт}}}{ВВ_{\text{договір}}}$.

Приклад. Розрахувати податок на прибуток при довгостроковому договорі, виходячи з даних, наведених нижче:

№	Показники	Порядок розрахунку	Квартали			
			1	3	3	4
1	Загальна ціна договору	х	2000			
2	Всього планується витрат		1700			
3	Поточна оплата договору		800		300	900
4	Фактичні валові витрати	х	170	510	340	680
5	Оціночний коефіцієнт	ряд. 4/ряд. 2	0,10	0,30	0,20	0,40
6	Валовий дохід (розрахунок)	ряд. 1 × ряд. 5	200	600	400	800
7	Прибуток	ряд. 6 – ряд. 4	30	90	60	120
8	Податок на прибуток	ряд. 7 × 30 %	9	27	18	36

Торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності

Суб'єкти, які торгують в роздріб на території України, обмінюють валютну готівку, а також надають побутові і послуги у сфері грального бізнесу, повинні придбати торговий патент (державне свідоцтво) і сплачувати щомісяця його вартість до бюджету. Розмір торгового патенту встановлюється органами місцевого самоврядування, наприклад, для торгівлі в межах від 60 до 320 грн на місяць. Сума податку на прибуток зменшується на суму сплаченого торгового патенту.

2.5. Податок на додану вартість

Вивчення податку на додану вартість слід починати з розгляду

поняття податків на споживання. Оподатковувати споживання можна на рівні підприємства, причому різними способами.

Податок з обороту на останній стадії виробництва – цей вид оподаткування має ще назву податку з роздрібного продажу; наприклад, у США покупці у роздрібній торгівлі змушені доплачувати до ціни товару близько 5 % від суми податку, а магазини мають віддавати його одразу до бюджету;

податок з валового обороту на кожній стадії руху продукції (переробка – виробництво – гуртова торгівля – роздрібна торгівля) – цей вид податку має кумулятивний ефект, тому що податок нараховується на податок і сплачується на кожній стадії без урахування сплати його на попередній стадії (ціна продажу $C = \text{Вартість} \cdot (1+p)^K$, де p – ставка податку, K – кількість стадій руху продукції);

податок на додану вартість (ПДВ) нараховується подібним способом, але сплачується з врахуванням сплати його на попередній стадії.

Розглянемо дію ПДВ в Україні.

Платниками ПДВ є особи, обсяг оподатковуваних операцій з продажу продукції яких протягом будь-якого періоду з останніх дванадцяти календарних місяців перевищує 3600 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (при торгівлі за готівку незалежно від обсягу); особи, які ввозять продукцію на митну територію України для її використання або споживання на митній території України.

База оподаткування операцій з продажу продукції визначається з її договірної вартості з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків та зборів, за винятком ПДВ, який входить в ціну продукції згідно з законами України з питань оподаткування.

Ставка податку на додану вартість – 20 % від бази оподаткування або 0 % для операцій з експортування продукції платником податку за межі митної території України: $\text{ПДВ} = \text{Вартість} \cdot 20\%$;
 $\text{Ціна} = \text{Вартість} + \text{ПДВ}$.

Об'єкти оподаткування: продаж продукції на митній території України; ввезення товарів на митну територію України та отримання результатів робіт (послуг), які надаються нерезидентами для використання або споживання їх на митній території України;

вивезення товарів за межі митної території України та надання послуг (виконання робіт) для споживання їх за межами митної території України.

Операції, звільнені від оподаткування: продаж вітчизняних періодичних видань друкованих засобів масової інформації, книжок, шкільних зошитів, підручників; освіта; продаж ліків; послуги охорони здоров'я; надання благодійної допомоги; збір вторинної сировини.

Не є об'єктами оподаткування: випуск цінних паперів; сплата орендних платежів за умовами договору фінансової оренди; послуги страхування; обіг валютних цінностей; випуск, обіг та погашення державних лотерейних білетів; продаж конвертів та листівок з негашеними поштовими марками України; надання послуг з розрахунково-касового обслуговування; залучення, розміщення та повернення грошових коштів за договорами позики, депозиту, вкладу, страхування або доручення; виплата заробітної плати, дивідендів.

Податкове зобов'язання (ПЗ) – загальна сума податку, отримана платником податку у звітному періоді.

Податковий кредит (ПК) – сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду (у випадку, якщо платник придбаває продукцію, вартість якої не відноситься на валові витрати, ПДВ, сплачений у зв'язку з таким придбанням до складу податкового кредиту не включається).

Чисте податкове зобов'язання – суми податку, що підлягають сплаті до бюджету, тобто різниця між загальною сумою податкових зобов'язань і сумою податкового кредиту звітного періоду:

$$\text{ПЗ} = \text{Виручка} \frac{20}{120}; \quad \text{ПК} = \text{Видатки} \frac{20}{120}; \quad \text{чисте ПЗ} = \text{ПЗ} - \text{ПК}.$$

Строк сплати ПДВ – один місяць (для деяких платників – квартал).

Приклад. Приватне підприємство "Мова" надає послуги з перекладу з іноземної мови товариству з обмеженою відповідальністю "Книжка", яке розробляє макет книжки і продає його друкарні. В ПП "Мова" створюється додана вартість на суму 15000 грн (зарплата + соціальні збори + прибуток), на яку нараховується ПДВ = $15000 \cdot 20\% = 3000$ грн.

Таким чином, ціна реалізації послуги перекладу Ц = 15000 + + 3000 = 18000 грн.

Отримавши виручку від ТОВ "Книжка" в сумі 18000 грн, ПП "Мова" має перерахувати вказану суму ПДВ до бюджету, а решту (дохід) може використовувати за власним бажанням.

У ТОВ "Книжка" до витрат з придбання послуг перекладу на суму 15000 грн (ПДВ не включається до складу витрат – п. 2.4 даних вказівок) додається власна додана вартість – 23000 грн. Це формує загальну вартість послуг макетування в сумі 38000 = 15000+ + 23000, на яку нараховується ПДВ = 38000 · 20 % = 9600 грн.

Отримавши виручку від друкарні, ТОВ "Книжка" має сплатити ПДВ у сумі 9600 грн. Але, купуючи послуги з перекладу, ТОВ "Книжка" фактично вже сплатило до бюджету через ПП "Мова" 3000 грн ПДВ. Тому ТОВ має лише доплатити до бюджету ПДВ у сумі 6600 = 9600 – 3000.

У наступному місяці ТОВ "Книжка" придбало послуги з перекладу на 12000 грн і продало послуги макетування на 36000 грн. Зарплата і соціальні збори склали суму, рівну 17500 грн. Податкові наслідки цього для ТОВ наступні:

$$ПЗ = 36000 \frac{20}{120} = 6000; \quad ВД = 36000 - 6000 = 30000;$$

$$ПК = 12000 \frac{20}{120} = 2000; \quad ВВ = (12000 - 2000) + 17500 = 27500;$$

$$\text{чисте ПЗ} = 6000 - 2000 = 4000; \quad \text{ППр} = (30000 - 27500) \cdot 30 \% = 750.$$

Продаж продукції на експорт оподатковується ПДВ за *ставкою 0 %*.

Приклад. Підприємство надало експортні послуги на \$10000 (курс НБУ – 5,4 грн/\$). Видатки за звітний квартал такі: зарплата і соціальні збори – 47000 грн, оренда – 1800, телефон – 600, комунальні послуги – 120. Податкові наслідки наступні:

$$ПЗ = 10000 \cdot 5,4 \frac{0}{120} = 0;$$

$$ПК = 1800 \frac{20}{120} + 600 \frac{20}{120} + 120 \frac{20}{120} = 300 + 100 + 20 = 420;$$

$$\text{чисте ПЗ} = 0 - 420 = 420;$$

$$\text{ВД} = 10000 \cdot 5,4 - 0 = 54000;$$

$$\text{ВВ} = (1800 - 300) + (600 - 100) + (120 - 20) + 40000 = 49100;$$

$$\text{ППр} = (54000 - 49100) \cdot 30 \% = 1470.$$

Отже, бюджет має відшкодувати підприємству ПДВ у сумі 420 грн.

Якщо операції з продажу продукції не є об'єктом ПДВ або звільнені від нього, то ПДВ, сплачений у складі ціни придбання продукції, відноситься до валових витрат підприємства.

Приклад. Приватна клініка (послуги охорони здоров'я звільнені від ПДВ) надала послуг на суму 24000 грн. Видатки становлять: зарплата і соціальні збори – 18000 грн, оренда приміщення – 5400 грн. Податкові наслідки наступні:

$$\text{ПЗ} - \text{відсутнє}; \text{ПК} = 5400 \frac{20}{120} = 900; \text{оренда (без ПДВ)} = 5400 - 900 = 4500; \text{ВД} = 24000; \text{ВВ} = 18000 + 4500 + 900 = 23400;$$

$$\text{ППр} = (24000 - 23400) \cdot 30 \% = 180.$$

Якщо видатки на придбання продукції або основних фондів не включаються до валових витрат або не амортизуються, ПДВ, сплачений у складі цих видатків, не включається до податкового кредиту.

2.5. Акцизний збір. Мито. Єдиний збір

Акцизний збір (АЗ) – це непрямий податок на високорентабельні та монопольні товари, що включається до ціни цих товарів.

Платники акцизного збору – виробники та імпортери підакцизних товарів.

Об'єкт: обороти з реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів; митна вартість імпортованих підакцизних товарів.

Види підакцизних товарів в Україні: тютюн і тютюнові вироби; пиво, вина і спирт етиловий; транспортні засоби; бензин, гас і дизельне паливо; ювелірні вироби.

Ставки акцизного збору є у відсотках до обороту з продажу і у твердих сумах з одиниці реалізованого товару.

Ціна підакцизного товару розраховується таким чином:

$$Ц = \text{Вартість} + АЗ + \text{ПДВ}; \text{ПДВ} = (\text{Вартість} + АЗ) \cdot 20 \%$$

Мито (М) – податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України. Перелік митних товарів визначається Єдиним митним тарифом, який затверджується Верховною Радою за поданням Кабінету Міністрів.

Платники мита – особи, що переміщують митні товари або предмети через митний кордон України.

Ставки мита (види): *адвалерна* – нараховується у відсотках до митної вартості товарів; *специфічна* – нараховується в твердій сумі на одиницю товару; *комбінована* – поєднує адвалерну і специфічну; *спеціальна* – застосовується як захист від ввезення небажаних для держави товарів або вивезення стратегічно важливих товарів; *антидемпінгова* – застосовується для захисту вітчизняних виробників і імпортерів від нечесно занижених цін на імпортовані товари; *компенсаційна* – має привести ціну товарів до ринкового конкурентного рівня, якщо вони субсидуються державою – країною походження; *преференційна* – застосовується до товарів з походженням із країн, які входять з Україною до митних союзів; *пільгова* – застосовується до товарів з походженням із країн, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння; повна.

Ціна митного товару і митного підакцизного товару розраховується виходячи з його митної вартості (МВТ).

Єдиний збір (ЄЗ) – стягується у пунктах пропуску через державний кордон України і включає в себе збори за здійснення відповідно до законодавства України митного, санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, радіологічного та екологічного контролю, а також плати за проїзд транспортних засобів автомобільними дорогами України:

$$Ц = \text{МВТ} + \text{ЄЗ} + \text{ПДВ}; Ц = \text{МВТ} + М + АЗ + \text{ЄЗ} + \text{ПДВ};$$

$$\text{ПДВ} = (\text{МВТ} + М + АЗ + \text{ЄЗ}) \cdot 20 \%$$

Приклад. Виходячи з даних таблиці, розрахувати ціну пачки сигарет, якщо вартість її у вітчизняного виробника становить одну гривню.

Товари	Ставки	
	Акцизний збір	Мито (повна ставка)
Сигарети з тютюну	10 грн за 1000 шт.	5 євро за 1000 шт.
Спирт етиловий	16 грн за 1 л 100 % спирту	7,5 євро за 1 л 100 % спирту
Автомобіль	0,2 євро за 1 см ³ обсягу циліндрів двигуна	0,1 євро за 1 см ³ обсягу циліндрів двигуна
Бензин	60 євро за 1000 кг	15 євро за 1000 кг
Ювеліріні вироби	55 %	50 %

Розрахунок

$$A3 = \frac{10}{1000} \cdot 20 \text{ шт.} = 0,20 \text{ грн}; \text{ ПДВ} = (1,00 + 0,20) \cdot 20 \% = 0,24;$$

$$\text{Ц} = 1,00 + 0,20 + 0,24 = 1,44.$$

Розрахувати ціну пляшки горілки (0,5 л), якщо її вартість у вітчизняного виробника становить 1,50 грн.

Розрахунок

$$A3 = 16 \cdot \frac{40}{100} \cdot 0,5 = 3,20; \text{ ПДВ} = (1,50 + 3,20) \cdot 20 \% = 0,94;$$

$$\text{Ц} = 1,50 + 3,20 + 0,94 = 5,64.$$

Розрахувати суму розмитнення при ввезенні в Україну автомобіля з Росії вартістю 150000 руб. (курс НБУ – 0,18 грн/руб.; 4,80 грн/євро), обсягом двигуна 1600 см³; сума єдиного збору – 300 грн.

Розрахунок

$$\text{МВТ} = 150000 \cdot 0,18 = 27000; \text{ М} = 1600 \cdot 0,1 \cdot 4,8 = 768;$$

$$A3 = 1600 \cdot 0,2 \cdot 4,8 = 1536;$$

$$\text{ПДВ} = (27000 + 768 + 1536 + 300) \cdot 20 \% = 5920,80.$$

Розрахувати ціну розмитнення ювелірного виробу, якщо його митна вартість становить 1000 євро або 6000 грн.

Розрахунок

$$M = 6000 \cdot 50 \% = 3000; \text{ ПДВ} = (6000 + 3000) \cdot 20 \% = 1800;$$

$$\text{Ц} = 6000 + 3000 + 1800 = 10800.$$

Строк сплати акцизу, мита, єдиного збору при імпортуванні товарів – момент перетину митного кордону України; при виробництві підакцизних товарів в Україні – дата закупівлі акцизних марок тощо.

2.6. Ресурсні платежі

У сучасному світі існує проблема одночасної реалізації прав громадян на збереження довкілля і на використання природних ресурсів. В нашій державі ці права закріплені ст. 13 і 50 Конституції України. До методів вирішення державою даної проблеми можна віднести укладання угоди між виборцями та місцевою законодавчою владою про зниження забруднення навколишнього природного середовища до визначеного рівня; стимулювання дбайливого ставлення до природи введенням екологічного сертифіката. Найбільш поширеним на даний час є метод стягнення зборів за використання природних ресурсів, у тому числі і в Україні.

Плата за воду (ПВ) – плата за спеціальне використання водних ресурсів для задоволення виробничих потреб у воді, а також за користування водними об'єктами для потреб гідроенергетики та водного транспорту.

Платники ПВ – суб'єкти підприємницької діяльності, які використовують прісні водні ресурси.

Пільги на плату за воду: не стягується плата з морського водного транспорту; за воду, яка використовується для задоволення питних і санітарно-гігієнічних потреб, зовнішнього благоустрою в населених пунктах, у протипожежних цілях тощо.

Ставки плати за воду встановлені в залежності від обсягу води при використанні для виробничих потреб; повного обсягу води, що пропускається через турбінні агрегати гідроелектростанції; вантажопідйомності або пасажиромісткості водних транспортних засобів.

Приклад. Розрахувати суму плати за воду в наступних випадках: 1) у Миколаївській області підприємство споживає 1000 м³ води на технологічне охолодження, норма плати – 0,1058 грн за м³; 2) вантажний теплохід дедвейтом 6000 т йде по Дніпру дві доби, норма плати – 0,01 грн за доба-тонну; 3) пасажирський теплохід на 500 місць йде по Дніпру одну добу, норма плати – 0,09 грн за доба-місце.

Розрахунок

$$ПВ_1 = 1000 \cdot 0,1058 = 105,80; \quad ПВ_2 = 2 \cdot 6000 \cdot 0,01 = 120;$$

$$ПВ_3 = 1 \cdot 500 \cdot 0,09 = 45.$$

Плата за ліс (ПЛ) – плата за заготівлю деревини при рубках, заготівлю живиці і другорядних лісових матеріалів (пеньків, лубу, кори деревної, зелені тощо).

Платники ПЛ – особи, які ведуть заготівлю лісових ресурсів на підставі лісорубного квитка, що видається лісовим господарством.

Ставка плати за ліс (такса) встановлюється Кабінетом Міністрів у залежності від виду і сорту сировини.

Приклад. Розрахувати суму плати за заготівлю 1000 м³ деревини, якщо для ділової (на дошки) і дров'яної (обрізки) деревини такса становить 16,80 і 1,30 грн/м³, а вихід – 80 і 20 % відповідно.

Розрахунок

$$ПЛ = 1000 \cdot 80 \% \cdot 16,80 + 1000 \cdot 20 \% \cdot 1,30 = 13700.$$

Плата за користування надрами для видобування корисних копалин (ПН)

Платниками є всі суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють видобування корисних копалин.

Об'єктами стягнення плати є обсяги фактично погашених балансових і позабалансових запасів корисних копалин – для вугілля; обсяги видобутих корисних копалин – для нафти; вартість сировини – для уранової руди. Обсяги фактично погашених балансових запасів корисних копалин визначаються за даними державної статистичної звітності та геолого-маркшейдерської документації

як сума обсягів видобутих корисних копалин та фактичних їх втрат у надрах під час видобування.

Плата не стягується: за повторну розробку родовищ, використання гірничопромислових відходів, розкривних і супутніх порід; з землевласників та землекористувачів, котрі здійснюють видобуток корисних копалин для власних потреб (тобто без реалізації).

Нормативи плати встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Приклад. Нафтовидобувним підприємством при експлуатації родовища нафти видобуто 20000 т нафти. Встановлений базовий обсяг видобутку – 18000 т. Норматив плати за користування надрами за одиницю видобутку становить 1,64 грн/т. Коефіцієнт при видобуванні нафти понад базові обсяги – 0,5.

Розрахунок

$$\text{ПН} = 18000 \cdot 1,64 + (20000 - 18000) \cdot 1,64 \cdot 0,5 = 31160.$$

Плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин (ПН)

Платниками є юридичні та фізичні особи – суб'єкти господарської діяльності, які користуються ділянкою надр для зберігання природного газу, нафти, для витримування виноматеріалів, вирощування грибів, зберігання продуктів у спеціально створених та існуючих гірничих виробках (відпрацьованих і пристосованих), а також природних порожнинах (печерах).

Об'єктом стягнення плати є: для зберігання природного газу – активний об'єм зберігання газу в пористих чи тріщинуватих геологічних утвореннях; для зберігання нафти – об'єм гірничих виробок, а також печер; для витримування виноматеріалів, вирощування грибів, зберігання продуктів – площа підземного простору.

Плата не стягується за використання підземного простору надр військовими частинами; транспортних тунелів та інших підземних комунікацій, колекторно-дренажних систем та об'єктів міського комунального господарства.

Нормативи плати встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Приклад. Підприємство використовує підземні пористі геоло-

гічні утворення для зберігання природного газу. Основні показники проекту підземного сховища для зберігання природного газу: загальний об'єм – 1650000 м³; активний об'єм – 900000 м³. Річний норматив плати за 1000 м³ активного об'єму підземного сховища складає 0,05 грн.

Розрахунок

$$\text{ПН} = 900000 \cdot 0,05 = 45000.$$

Приклад. Виноробне підприємство має на балансі печеру площею 500 м², яка використовується для витримування виноматеріалів. Річний норматив плати за 1 м² підземного сховища складає 0,14 грн.

Розрахунок

$$\text{ПН} = 500 \cdot 0,14 = 70.$$

Плата за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, стягується з користувачів надрами, які видобувають корисні копалини на родовищах, розвіданих за рахунок коштів Державного бюджету, за нормативами, встановлюваними Кабінетом Міністрів України, з метою компенсації видатків бюджету.

Рентні платежі стягуються з видобувних підприємств за нафту і природний газ, які видобуваються в Україні (крім газу з морських родовищ), за такими тимчасовими ставками: рентна плата за нафту в сумі, еквівалентній \$19 за 1 т; рентна плата за природний газ в сумі, еквівалентній \$23 за 1000 м³. Рентна плата включається до оптово-відпускнуої ціни (без ПДВ).

Збір за забруднення навколишнього природного середовища

Платниками збору є суб'єкти підприємницької діяльності, бюджетні, громадські та інші підприємства, установи й організації; громадяни, які викидають, скидають забруднюючі речовини у навколишнє природне середовище та розміщують відходи.

Об'єкт збору: викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними і пересувними джерелами забруднення; скидання забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; розміщення відходів.

Порядок обчислення: збір за викиди стаціонарними джерелами забруднення (ЗВ_с) розраховується, виходячи з обсягів викидів у межах ліміту (М_{лі}) та обсягів понадлімітних викидів (М_{пі}) забруднюючих речовин в тоннах, нормативів збору (Н_і), коефіцієнтів, які характеризують чисельність жителів населеного пункту (К_н) та його народногосподарське значення (К_з), за такою формулою: $ZB_c = \sum (M_{ли} \cdot H_i \cdot K_n \cdot K_z + 5 \cdot (M_{пи} \cdot H_i \cdot K_n \cdot K_z))$.

Обчислення збору за викиди пересувними джерелами забруднення ЗВ_п (транспорт) враховує кількість використаного пального в тоннах (М_і), норматив збору (Н_і) і визначається так: $ZB_p = \sum (M_i \cdot H_i \cdot K_n \cdot K_z)$.

Збір за скиди обчислюється з урахуванням басейнового (моря і річки) коефіцієнту (К_б): $ZB_p = \sum (M_i \cdot H_i \cdot K_n \cdot K_z)$.

Обчислення збору за розміщення відходів враховує розміщення звалища відносно міської межі (К_р) та характер обладнання звалища (К_х); визначається за формулою $ZC = \sum (M_{ли} \cdot H_i \cdot K_b + 5 \cdot (M_{пи} \cdot H_i \cdot K_b))$.

Ліміти обсягів забруднення визначаються для платників збору органами Мінекобезпеки і місцевого самоврядування. Плата за понадлімітне забруднення сплачується за рахунок прибутку платника податку.

Приклад. Розрахувати суму збору за забруднення, виходячи з наступного: забруднювач – розташований у Миколаєві завод (К_н = 1,55; К_з = 1,25); фактичний обсяг викиду оксиду вуглецю – 10 т (у межах ліміту; Н_і = 2 грн); фактичний обсяг викиду сірководню – 3 т (ліміт – 1 т; Н_і = 171 грн/т); вантажні автомобілі спожили 100 т дизпалива (Н_і = 3 грн/т); фактичний обсяг розміщення відходів – 250 т (у межах ліміту; Н_і = 0,20 грн/т) далі 3 км від міської межі (К_р = 1) на необладнаному звалищі (К_х = 3); фактичний обсяг скидань у Інгул – 20 т (у межах ліміту; Н_і = 7 грн/т; К_б = 2,2).

Розрахунок

$$ZB_c = (10 \cdot 2 \cdot 1,55 \cdot 1,25) + (1 \cdot 171 \cdot 1,55 \cdot 1,25 + [3 - 1] \cdot 171 \cdot 1,55 \cdot 1,25 \cdot 5) = 3683,18;$$

$$ЗВ_{\text{ц}} = 100 \cdot 3 \cdot 1,55 \cdot 1,25 = 581,25;$$

$$ЗР = 250 \cdot 0,20 \cdot 1 \cdot 3 = 150; \quad ЗС = 20 \cdot 7 \cdot 2,2 = 308.$$

$$\text{Всього} = 3683,18 + 581,25 + 150 + 308 = 4722,43.$$

Збір за використання радіочастотного ресурсу України стягується з користувачів цим ресурсом у вигляді щомісячного збору та одноразового платежу за видачу ліцензії на використання радіочастот, розмір яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Плата за землю (земельний податок – ЗП) – урегульований законодавством обов'язковий платіж, який збирається з юридичних і фізичних осіб за використання земельних ділянок.

Платниками податку за землю є її власники і землекористувачі, в тому числі орендарі.

Об'єктом податку за землю є земельна ділянка.

Ставка земельного податку з одного гектара сільськогосподарських угідь устанавлюються у відсотках від їх грошової оцінки в таких розмірах: для ріллі, сіножатей та пасовищ – 0,1 грн; для багаторічних насаджень – 0,03 грн. Податок за земельні ділянки, надані підприємствам промисловості, транспорту, зв'язку, стягується з розрахунку 5 % від грошової оцінки одиниці площі ріллі по області.

Приклад. Розрахувати суму річного земельного податку з колгоспу, якщо площа ріллі складає 50 га; з заводу, якщо він займає площу 90 га. Вартість 1 га ріллі в даній області – 4000 грн.

Розрахунок

$$ЗП_{\text{колгосп}} = 50 \cdot 4000 \cdot 0,1 \% = 200; \quad ЗП_{\text{завод}} = 90 \cdot 4000 \cdot 5 \% = 18000.$$

Ставка земельного податку з земель у населених пунктах, грошову оцінку яких визначено, встановлюється у розмірі 1 % від їхньої грошової оцінки. При відсутності такої оцінки ставка розраховується за табл. 10 і формулою Ставка ЗП = $C_{\text{сер}} \cdot K_{\text{обл}} \cdot K_{\text{кур}} \cdot K_{\text{бюд}}$.

У Миколаївській області містами обласного підпорядкування є Південноукраїнськ, Первомайськ, Вознесенськ, Миколаїв, Очаків.

Таблиця 10. Складові ставки земельного податку в населених пунктах

Групи населених пунктів з чисельністю населення, тис. чол.	Середня ставка податку на рік (к. за 1 м ²)(С _{сер})	Коефіцієнт у Києві, Сімферополі, Севастополі та містах обласного підпорядкування (К _{обл})	Коефіцієнт згідно з Законом України "Про бюджет України на 2002 рік" (К _{бюд})	
до 0,2	1,5	x	2,62	
від 0,2 до 1	2,1			
від 1 до 3	2,7			
від 3 до 10	3,0			
від 10 до 20	4,8			
від 20 до 50	7,5			1,2
від 50 до 100	9,0			1,4
від 100 до 250	10,5			1,6
від 250 до 500	12,0			2,0
від 500 до 1000	15,0			2,5
від 1000 і більше	21,0	3,0		
Курортний населений пункт (К _{кур})			Коефіцієнт К _{кур}	
Південне узбережжя Криму			3,0	
Південно-східне узбережжя Криму			2,5	
Західне узбережжя Криму			2,2	
Чорноморське узбережжя Миколаївської, Одеської та Херсонської областей			2,0	
У гірських та передгірних районах			2,3	
Узбережжя Азовського моря та в інших курортних місцевостях			1,5	

Приклад. Розрахувати ставку земельного податку в Миколаєві (520 тис. чол.) і Очаківі (60 тис. чол.); суму земельного податку з магазину в Миколаєві (площа земельної ділянки – 400 м²).

Розрахунок

$$\text{Ставка ЗП}_{\text{Очаків}} = 0,09 \cdot 1,4 \cdot 2,62 \cdot 2 = 0,66;$$

$$\text{Ставка ЗП}_{\text{Миколаїв}} = 0,15 \cdot 2,5 \cdot 2,62 = 0,98;$$

$$\text{ЗП}_{\text{квартал}} = \frac{400 \cdot 0,98}{4} = 98.$$

Пільги з земельного податку: податок за ділянки житлового фонду, під гаражами, дачами стягується в розмірі трьох відсотків від суми ЗП, обчисленого у відповідності з вищенаведеним; від податку звільняються заповідники, органи державної влади, вітчизняні заклади культури, освіти, охорони здоров'я, релігійні і благодійні організації, тимчасово підприємства суднобудівної промисловості та з виробництва автомобілів, інваліди, ветерани.

2.7. Місцеві податки і збори

Перелік усіх податків і зборів в Україні визначається Верховною Радою, яка для загальнодержавних податків (зборів) установлює усі податкові елементи, а для місцевих – тільки межі ставок. Місцева влада приймає рішення про перелік місцевих податків і зборів, які будуть діяти на підвладній території, конкретний розмір ставок. Місцеві податки і збори не включаються до бази ПДВ.

Готельний збір (ГЗ) стягується і перераховується до бюджету місцевого самоврядування адміністрацією готелю в розмірі до 20 % від добової вартості найманого житла (без додаткових послуг), а платниками є особи, які проживають у готелях.

Приклад. Скласти рахунок за проживання у готелі міста Києва (ГЗ – 15 %).

Розрахунок

Добова вартість житла становить 100 грн; проживання – 7 діб; додаткові послуги – 40 грн;

$$\text{ГЗ} = 100 \cdot 15 \% = 15 \text{ грн}; \quad \text{ПДВ} = (100 \cdot 7 + 40) \cdot 20 \% = 148 \text{ грн};$$

$$\text{Всього} = 100 \cdot 7 + 40 + 15 + 148 = 903 \text{ грн.}$$

Збір за паркування автотранспорту сплачується особами, які паркують автомобілі в спеціально обладнаних або відведених для цього місцях з розрахунку на одну годину паркування і не повинен перевищувати 3 % від неоподаткованого мінімуму у спеціально обладнаних місцях і 1 % – у відведених місцях.

Ринковий збір – це плата за торгові місця на ринках (зазвичай – погонний метр прилавка), що стягується з осіб, які реалізують продукцію і товари, за добу в межах 0,05...0,15 неоподаткованого мінімуму для фізичних осіб та 0,2...2 – для юридичних.

Збір за видачу ордера на квартиру сплачується за послуги, пов'язані з видачею документа, який дає право на заселення квар-

тири, і не повинен перевищувати 30 % від неоподаткованого мінімуму.

Курортний збір в розмірі до 10 % від неоподаткованого мінімуму сплачують громадяни, які прибувають у курортну місцевість (крім дітей, інвалідів, осіб, що прибули за путівками тощо).

Податок з реклами (ПЗР) сплачується з усіх видів оголошень і повідомлень, які передають інформацію з комерційною метою за допомогою ЗМІ, рекламних щитів на вулицях тощо і не повинен перевищувати 0,1 % від вартості послуг за встановлення та розміщення одноразової реклами та 0,5 % – тривалої реклами.

Приклад. Скласти рахунок за надання тривалої реклами в газеті.

Розрахунок

Вартість становить 4000 грн; $\text{ПЗР} = 4000 \cdot 0,5\% = 20$;

$\text{ПДВ} = 4000 \cdot 20\% = 800$ грн.

Всього = $4000 + 20 + 800 = 4820$ грн.

Збір за право використання місцевої символіки (герб міста, назва чи зображення пам'яток) з комерційною метою не повинен перевищувати 0,1 % від вартості продукції з використанням місцевої символіки з юридичних осіб і п'яти неоподатковуваних мінімумів – з громадян.

Збір за право на проведення кіно- і телезйомок вносять організації, які проводять зйомки, на відшкодування фактичних витрат місцевої влади на оточення території, виділення наряду міліції тощо.

Збір за право на проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей стягується з осіб, що мають дозвіл на проведення, і не повинен перевищувати 0,1 % від вартості заявлених товарів або суми лотерей.

Комунальний податок (КП) стягується з юридичних осіб і не повинен перевищувати 10 % від фонду оплати праці, обчисленого з розміру неоподаткованого мінімуму і середньооблікової чисельності працівників ($\text{Ч}_{\text{ср}}$).

Приклад. Розрахувати КП за квітень, якщо станом на 1 квітня на підприємстві було 30 штатних працівників, 14 квітня звільнилося двоє, 26 квітня прийнято 5 працівників.

Розрахунок

$$\begin{aligned} \text{Ч}_{\text{сер}} &= \frac{(30 \text{ працівників} \cdot 13 \text{ днів}) + (28 \text{ працівників} \cdot 12 \text{ днів})}{30 \text{ днів}} + \\ &+ \frac{(33 \text{ працівника} \cdot 5 \text{ днів})}{30 \text{ днів}} = 29,7; \end{aligned}$$

$$\text{КП} = 29,7 \cdot 17 \cdot 10 \% = 50,49.$$

Збір за проїзд територією прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон, стягується з юридичних осіб та громадян України у розмірі до 0,5 неоподаткованого мінімуму залежно від марки і потужності автомобіля, а з юридичних осіб та громадян інших держав – у розмірі від 5 до 50 доларів США.

Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі – це плата за оформлення та видачу дозволів на торгівлю у спеціально відведених для цього місцях в розмірі до 20 неоподатковуваних мінімумів.

2.8. Оптимізація оподаткування

Як держава, так і платники податків намагаються оптимізувати оподаткування, щоправда з різними цілями: уряд прагне стимулювати діяльність малого підприємництва і сільгоспвиробників, залучити іноземних інвесторів; суб'єкти підприємницької діяльності спрямовані на зменшення податкового тягаря легальними методами.

Указом Президента запроваджується *спрощена система оподаткування, обліку та звітності* для таких суб'єктів малого підприємництва: фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність і у трудових відносинах з якими протягом року перебуває не більше 10 осіб та обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 500 тис. грн; юридичних осіб будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких за рік середньо-облікова чисельність працівників не перевищує 50 осіб і обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 1 млн грн.

Ці суб'єкти можуть перейти на сплату *єдиного податку* (ЄП). При порушенні названих вимог суб'єкт повинен повернутися до звичайних умов оподаткування з наступного податкового періоду.

Виручкою від реалізації продукції вважається сума, фактично отримана суб'єктом на розрахунковий рахунок або/та в касу за здійснення операцій з продажу продукції. У разі здійснення операції з продажу основних фондів виручкою від реалізації вважається різниця між сумою, отриманою від реалізації цих фондів, та їх залишковою вартістю на момент продажу.

Ставка ЄП для фізичних осіб встановлюється місцевими радами залежно від виду діяльності і не може становити менше 20 та більше 200 грн на місяць (у Миколаєві ставка за прокат відеокасет – 40 грн, таксі – 60, торгівля – 90, виробництво – 150). У разі, коли платник єдиного податку здійснює підприємницьку діяльність з використанням найманої сили, ставка ЄП збільшується на 50 % за кожну особу. Фізична особа, яка сплачує ЄП, звільняється від обов'язку нарахування, відрахування та перерахування до державних цільових фондів зборів, пов'язаних з виплатою заробітної плати працівникам, які перебувають з ним у трудових відносинах. Доходи, що обкладаються єдиним податком, не включаються до складу СОД за підсумками звітного року такого платника та осіб, що перебувають з ним у трудових відносинах.

Юридична особа, яка перейшла на спрощену систему оподаткування, самостійно обирає одну з наступних *ставок* ЄП: 6 % від суми виручки від реалізації продукції без урахування акцизного збору у разі сплати ПДВ; 10 % від суми виручки від реалізації продукції, за винятком акцизного збору, у разі включення ПДВ до складу ЄП.

Суб'єкт, який сплачує ЄП, не є платником таких видів податків і зборів: ПДВ, крім випадку, коли юридична особа обрала спосіб оподаткування доходів за ЄП за ставкою 6 %; податку на прибуток підприємств; податку на доходи фізичних осіб (для фізичних осіб); плати (податку) за землю; збору на спеціальне використання природних ресурсів; збору на обов'язкове соціальне страхування; комунального податку; податку на промисел; збору на обов'язкове державне пенсійне страхування; збору за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг; внесків до Фонду України соціального захисту інвалідів; внесків до Державного фонду сприяння зайнятості населення; плати за патенти.

Приклад. Розрахувати податки і збори з підприємства при звичайних умовах оподаткування і при ЄП, порівняти суми чистого прибутку (ЧПр). Показники за квартал: виручка – 24000 грн, зарплата – 15000 грн, середньооблікова чисельність – 20 грн.

Розрахунок

При загальних умовах ЧПр = 30000 – 12061 – 15000 = 2939, тому що

$$\text{ПДВ} = 30000 \cdot \frac{20}{120} = 5000; \quad \text{КП} = 20 \cdot 17 \cdot 10 \% \cdot 3 \text{ місяці} = 102;$$

$$\text{ПФ} = 15000 \cdot 32 \% = 4800; \quad \text{ФС} = 15000 \cdot 2,9 \% = 435;$$

$$\text{ФБ} = 15000 \cdot 2,1 \% = 315; \quad \text{ФН} = 15000 \cdot 1 \% = 150;$$

$$\text{ВД} = 30000 - 5000 = 25000;$$

$$\text{ВЗ} = 15000 + 4800 + 435 + 315 + 150 + 102 = 20802;$$

$$\text{ППр} = (25000 - 20802) \cdot 30 \% = 1259.$$

Податки (збори) всього = 5000 + 4800 + 435 + 315 + 150 + 102 + 1259 = 12061.

При єдиному податку 6 % ЧПр = 30000 – 6095 – 15000 = 8050, тому що

$$\text{ПДВ} = 30000 \cdot \frac{20}{120} = 5000; \quad \text{ФН} = 15000 \cdot 1 \% = 150;$$

$$\text{ЄП} = 30000 \cdot 6 \% = 1800.$$

Податки (збори) всього = 5000 + 150 + 1800 = 6950.

При єдиному податку 10 % ЧПр = 30000 – 3150 – 15000 = 11850, тому що

$$\text{ФН} = 15000 \cdot 1 \% = 150; \quad \text{ЄП} = 30000 \cdot 10 \% = 3000.$$

Податки (збори) всього = 150 + 3000 = 3150.

Висновок: підприємству вигідно перейти на ЄП.

Фіксований сільськогосподарський податок (ФСП) – це податок, який стягується з одиниці земельної площі і сплачується в рахунок таких податків і зборів: податку на прибуток підприємства; плати (податку) за землю; податку з власників транспортних засобів; комунального податку; збору на обов'язкове соціальне страхування; збору на обов'язкове державне пенсійне страхування; плати за придбання торгового патенту на здійснення торговельної діяльності; збору за користування водою для потреб сільського господарства.

Платниками ФСП є сільськогосподарські підприємства, які займаються виробництвом (вирощуванням), переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, і в яких сума, одержана від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний рік, перевищує 50 % від загальної суми валового доходу підприємства. Вони мають право на вибір форми сплати ФСП у грошовій формі або/та у вигляді поставок сільськогосподарської продукції.

Об'єктом оподаткування є площа сільськогосподарських угідь, переданих сільськогосподарському товаровиробнику у власність або наданих йому у користування, в тому числі на умовах оренди.

Ставка ФСП з одного га сільськогосподарських угідь устанавлюється у відсотках до їх грошової оцінки в таких розмірах: для ріллі, сіножатей та пасовищ – 0,5; для багаторічних насаджень – 0,3; у гірських зонах та на поліських територіях відповідно 0,3 і 0,1.

Строк сплати податку – щомісячно у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах: у I кварталі – 10 %; у II кварталі – 10 %; у III – 50 %; у IV – 30 %.

Спеціальна економічна зона "Миколаїв" (СЕЗ)

З метою залучення інвестицій до провідної галузі промисловості Миколаївської області – суднобудування – утворюється СЕЗ, яка передбачає встановлення податкових, митних та інших пільг для її суб'єктів, тобто для підприємств суднобудівної промисловості і юридичних осіб, які уклали з органом місцевого самоврядування договір про реалізацію на території цієї зони інвестиційного проекту з пріоритетних видів економічної діяльності.

На період реалізації інвестиційних проектів суб'єкти СЕЗ звільняються від наступного: не більше ніж на п'ять років від сплати

ввізного мита і "ввізного" ПДВ; на три роки від сплати податку на прибуток (прибуток, отриманий з четвертого по шостий рік, оподатковується за ставкою 50 % від діючої ставки); на десять років підприємства суднобудівної промисловості від сплати податку на прибуток (якщо прибуток спрямовується на розвиток виробництва); від сплати земельного податку.

Податкове планування на підприємстві здійснюється з метою легального зменшення податкового навантаження. Основними методами мінімізації податків є:

використання навмисних або випадкових законодавчих "дір";
цільове змінювання платниками суб'єктів, об'єктів оподаткування та податкової юрисдикції.

Приклад. Припустимо, що приватний підприємець – продавець і платник єдиного податку – одноразово заробив 10 млн грн. З наступного податкового періоду він змушений перейти на звичайні умови оподаткування, але в поточному місяці він уже сплатив 80 грн ЄП і не повинен доплачувати ніякі податки з суми перевищення фактичної виручки над її граничним розміром для платників ЄП – це і є законодавча "діра".

Приклад. Припустимо, що приватна медична клініка надає послуги з лікування надмірної ваги. За рік надано 2000 послуг по ціні 600 грн. Зарплата лікарів – 700000 грн, соціальні внески – 259000 грн. Розрахувати податок на прибуток (інші податки і витрати тимчасово ігноруємо); вжити заходів для боротьби з неплатниками податку, змінюючи суб'єкт і об'єкт.

Розрахунок

$$ВД = 2000 \cdot 600 = 1200000; \quad ВЗ = 700000 + 259000 = 959000;$$

$$ППр = (1200000 - 959000) \cdot 30 \% = 72300 .$$

Для проведення заходів з податкового планування визначаємо суб'єкт і об'єкт: платниками податку на прибуток є особи, діяльність яких спрямована на отримання прибутку; об'єкт податку на прибуток (прибуток) залежить від валового доходу.

Для легальної несплати податку на прибуток потрібно довести, що діяльність даної юридичної особи не спрямована на отримання прибутку і надходження від громадян за лікування не є доходом. Стаття 7 (п. 7.11.1 і п. 7.11.3) Закону України "Про оподаткування

прибутку підприємств" передбачає звільнення від податку на прибуток громадських організацій і пожертвувань на їх адресу.

Отже, реорганізуємо приватну клініку в громадський центр здоров'я і прийматимемо оплату за лікування закамуфльовано – у вигляді благодійних або вступних внесків.

2.9. Інші податки і збори

Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів (ТП) належить до майнових податків і стягується за реєстрацію і технічний огляд даних засобів.

Об'єкт податку: трактори колісні, автомобілі, мотоцикли, яхти тощо.

Не є об'єктом податку: трактори на гусеничному ході, автомобілі швидкої допомоги та пожежні, внутрішні (завод, склад, порт, аеропорт) транспортні засоби, сільськогосподарські машини і механізми, яхти спортивні.

Строк сплати податку: фізичні особи – під час реєстрації і техогляду; юридичні особи – щоквартально рівними частинами, виходячи з загальної суми податку. Ставки податку наведені в табл. 11.

Таблиця 11. Приклади ставок податку з власників транспортних засобів

Опис об'єкта	Ставка
Автомобілі легкові з об'ємом циліндрів двигуна від 1501 до 2200 см ³	5 грн за 100 см ³
Автомобілі з електродвигуном	0,5 грн за 1 кВт
Яхти морські	10 грн за 100 см ³ довжини

Приклад. Розрахувати суму податку, якщо юридична особа володіє легковим автомобілем з об'ємом циліндрів двигуна 1800 см³.

Розрахунок

$$ТП_{\text{квартально}} = \frac{1800 : 100 \cdot 5}{4} = 22,50.$$

Державне мито – плата, яка стягується за здійснення юридично значимих дій уповноваженими на це компетентними органами в інтересах юридичних та фізичних осіб та видачу їм відповідних документів, які мають правове значення.

Платники державного мита - особи, в чиїх інтересах здійснюються юридично значимі дії і кому видаються правові документи.

Об'єкт державного мита: позовні заяви, нотаріальні дії (затвердження копій документів, договорів продажу майна, договорів успадкування і дарування), реєстрація актів громадянського стану (народження, одруження, розлучення, смерть), видача документів для виїзду за кордон.

Ставки державного мита встановлюються Кабінетом Міністрів у відсотках (1% від суми позову) або у твердих сумах (частина неоподаткованого мінімуму за нотаріальну копію).

Податок на промисел стягується з фізичних осіб, якщо вони не зареєстровані як суб'єкти підприємництва і здійснюють несистематичний, не більше чотирьох разів протягом календарного року, продаж виробленої, переробленої та купленої продукції, речей, товарів – в розмірі 10 % від указаної платником вартості товарів.

Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства стягується з суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують у гуртово-роздрібній торговельній мережі алкогольні напої та пиво, в розмірі 1 % від виручки від реалізації.

3. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

1. Класифікація податків і зборів України.
2. Принципи оподаткування згідно з Законом України "Про систему оподаткування".
3. Права і обов'язки платників і податківців згідно з Законом України "Про податкову службу".
4. Види доходів громадян.
5. Повний перелік пільг з прибуткового податку відносно об'єкта.
6. Повний перелік пільг з прибуткового податку відносно суб'єкта.
7. Оподаткування операцій громадян з цінними паперами.
8. Оподаткування приватних підприємств.
9. Фіксований прибутковий податок.
10. Порядок декларування доходів громадян і перерахування прибуткового податку за рік.
11. Усунення подвійного оподаткування з прибуткового податку.
12. Використання коштів цільових позабюджетних фондів.

13. Особливості стягнення пенсійних внесків з окремих громадян (державних службовців тощо) та юридичних осіб (стілниковий зв'язок, продаж нерухомості тощо).

14. Склад фонду оплати праці як бази для нарахування пенсійного і соціальних внесків.

15. Облік витрат на оплату допомоги по тимчасовій непрацездатності.

16. Ставки внесків на загальнообов'язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання.

17. Дата виникнення валового доходу і валових витрат.

18. Визначення валового доходу і валових витрат при товарообмінних операціях.

19. Повний перелік надходжень, які входять і не входять до валового доходу.

20. Повний перелік видатків, які входять і не входять до валових витрат.

21. Повний перелік видатків, які входять до валових витрат частково.

22. Податок на прибуток від операцій з цінними паперами.

23. Податок на прибуток і операції з урегулювання безнадійної заборгованості.

24. Податок на прибуток від страхової діяльності.

25. Податок на прибуток від операцій з пов'язаними особами.

26. Податок на прибуток від операцій з основними фондами.

27. Податок на прибуток: дивіденди і розрахунки з нерезидентами.

28. Оподаткування неприбуткових операцій.

29. Повний перелік операцій, які не є об'єктом податку на додану вартість.

30. Повний перелік операцій, звільнених від сплати податку на додану вартість.

31. Порядок і строк сплати акцизного збору.

32. Повний перелік ставок акцизного збору.

33. Пільги з акцизного збору.

34. Види митних товарів і ставок мита в Україні.

35. Ставка єдиного збору.

36. Ставка плати за використання прісних водних ресурсів.

37. Такса плати за використання лісових ресурсів.

38. Ставка плати за використання надр.
39. Повний перелік ставок податку за землю.
40. Ставки податку за землю в Миколаєві.
41. Місцеві податки і збори та їх ставки в Миколаєві.
42. Суб'єкти, яким не можна або недоцільно переходити на спрощену систему оподаткування.
43. Перспективне податкове законодавство в Україні.

4. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

Всі цифри, якщо це не обумовлено спеціально, наведені в гривнях.

Практичне завдання № 1. Розрахувати прибутковий податок і соціальні внески працівників за місяць (після двокрапки – нарахування), скласти Відомість з нарахування зарплати¹⁾.

1. Штатний працівник (пільга на двох дітей, перераховує до дитячого садка на оплату додаткових послуг – 25): зарплата – 140, премія – 20, позаурочні – 10.

2. Штатний працівник: зарплата – 140.

3. Виконавець договору підряду: виплата – 900.

4. Штатний працівник (сплачує аліменти на одну дитину): зарплата – 400.

5. Сумісник (перераховує на придбання акцій в джерело виплати доходу – 200): зарплата – 500.

6. Штатний працівник (використовує свій комп'ютер на робочому місці): зарплата – 500, компенсація за комп'ютер – 300 (амортизація за місяць – 100).

7. Штатний працівник (інвалід дитинства, має двох дітей віком до 16 років): зарплата – 170.

8. Штатний працівник: зарплата – 300, допомога по тимчасовій непрацездатності за 10 днів – 280.

9. Штатний працівник: відпускні – 180, матеріальна допомога на оздоровлення – 100 (вперше за рік).

10. Сумісник ("чорнобилець" III категорії): зарплата – 80.

¹⁾ Всі операції виконуються в гривнях.

Практичне завдання № 2. Розрахувати усі можливі податки і збори з підприємства в різних господарських ситуаціях за IV квартал.

1. *Видатки:* зарплата – 5500²⁾, банківське обслуговування – 150, оренда – 1500, електроенергія – 300, телефон – 240, комунальні послуги – 180. *Реалізація:* 20 жовтня надана юридична послуга на експорт вартістю \$ 2000 (оплата здійснена 25 жовтня), 19 грудня надана послуга на – \$ 1000 (оплата не здійснена); 25 жовтня банку продана валюта – \$ 2000(у т.ч. обов'язковий продаж). *Довідково:* на початок кварталу на балансі знаходиться комп'ютер вартістю 9000. Курс НБУ на 20 жовтня – 5,2; на 25 жовтня – 5,3; на 19 грудня – 5,1; на 31 грудня – 5,0; банківський курс придбання на 25 жовтня – 5,5. На 1 жовтня чисельність штатних працівників – 8 чол., 5 листопада прийнято на роботу ще двох.

2. *Видатки:* зарплата – 8000, банківське обслуговування – 450, оренда – 1800, електроенергія – 300, телефон – 240, комунальні послуги – 180, оплата підготовки кадрів – 300. *Реалізація:* надано і сплачено послуг на суму 18000. *Довідково:* на початок кварталу на балансі знаходиться конторське обладнання вартістю 2000. На 1 жовтня чисельність штатних працівників – 10 чол., 15 листопада прийнято на роботу ще двох.

3. *Видатки:* зарплата – 19000, банківське обслуговування – 450, оренда – 1800, електроенергія – 1200, телефон – 240, комунальні послуги – 180. *Реалізація:* прийшов аванс згідно з довгостроковим договором – 50000. *Довідково:* кошторис довгострокового договору: собівартість – 75000, прибуток – 15000, вартість – 90000; на початок кварталу на балансі будівельне обладнання – 30000. На 1 жовтня чисельність штатних працівників – 18 чол., 5 грудня звільнено двох.

4. *Видатки:* зарплата – 14000, банківське обслуговування – 450, оренда – 1800, електроенергія – 240, телефон – 240, комунальні послуги – 180. *Реалізація:* надано послуг згідно з договором "Б" на суму 21000. Надійшла оплата 40000, у т.ч.: 7000 – згідно з договором "А" (послуга надана в попередньому кварталі), 18000 – згідно з договором "Б" і аванс – згідно з договором "В" – 15000. *Довідково:* на початок кварталу на балансі знаходиться конторське обладнання на 4000. На 1 жовтня чисельність штатних пра-

²⁾ Цифри, біля яких відсутній знак \$, наведені у гривнях.

цівників – 13 чол., 14 листопада прийнято на роботу троє працівників.

5. *Видатки:* зарплата – 13000, банківське обслуговування – 500, оренда – 2100, електроенергія – 240, телефон – 300, комунальні послуги – 180, презентація – 420. *Реалізація:* надано послуг згідно з договором на суму 24000. *Довідково:* на початок кварталу на балансі знаходиться конторське обладнання на 5000. На 1 жовтня чисельність штатних працівників – 10 чол.

6. *Видатки:* нараховано працівникам: договір підряду – 900, зарплата інваліду – 700, зарплата іншим – 9000; оренда – 1800, електроенергія – 150, телефон – 210, комунальні послуги – 240, банківське обслуговування – 220. *Реалізація:* надано і сплачено послуг на 18000. *Довідково:* на початок кварталу на балансі знаходиться конторське обладнання на 10000. На 1 жовтня чисельність штатних працівників – 9 чол.

7. *Видатки:* зарплата – 15000; оренда – 2400, електроенергія – 900, телефон – 210, комунальні послуги – 240, банківське обслуговування – 300, матеріали (папір і фарба) – 1200, бензин етилований для легкового автомобіля – 100 (50 кг), дизпаливо для вантажного автомобіля – 80 (70 кг). *Реалізація:* реалізовано 3000 комплектів бланків по ціні 5,4 грн. *Довідково:* на початок кварталу будинок на балансі – 80000 (площа земельної ділянки в Миколаєві – 300 м²), вантажний автомобіль з об'ємом двигуна – 8000 см³, легковий автомобіль з об'ємом двигуна – 2000 см³, матеріали на складі – 10, верстат на балансі – 10000, видаток матеріалів на комплект – 0,3 грн. На 1 жовтня чисельність штатних працівників – 15 чол.

8. Розрахувати податки і збори за I квартал. *Видатки:* зарплата – 10500; оренда – 1800, електроенергія – 150, телефон – 210, комунальні послуги – 240, банківське обслуговування – 220, модернізація комп'ютера – 4200. *Реалізація:* надано і сплачено послуг на 21000. *Довідково:* на початок кварталу на балансі знаходиться конторське обладнання на 11000. На 1 жовтня чисельність штатних працівників – 16 чол.

Контрольні питання

1. Чим відрізняється пропорційна ставка від прогресивної?
2. Чим відрізняються загальні надходження і чистий доход?
3. Визначте вид ставки прибуткового податку в Україні.
4. Назвіть докладно ставки прибуткового податку в Україні.

5. Чим відрізняються види пільг з прибуткового податку щодо об'єкта?
6. Якими будуть наслідки одночасного застосування пільг з прибуткового податку суб'єктам на дітей та інвалідам?
7. Як, по-вашому, може бути організовано персоніфіковане і консолідоване медичне страхування?
8. Персоніфіковане страхування: на користь кого сплачуються внески?
9. Консолідоване страхування: залежність між розмірами доходу і пенсії.
10. Як впливають на сукупний попит консолідоване і персоніфіковане страхування?
11. Хто є суб'єктом пенсійних і соціальних внесків в Україні?
12. Що є об'єктом пенсійних і соціальних внесків в Україні?
13. Назвіть докладно ставки пенсійних і соціальних зборів з працівників.
14. Підприємство з отриманого доходу в сумі 20000 грн може нарахувати зарплату в сумі не більше 14492 грн. Поясніть, чому і як це розраховано?
15. Чим відрізняються системи визначення прибутку?
16. За яких умов приймається державою та чи інша система визначення прибутку?
17. Як визначається оподатковуваний прибуток в Україні?
18. Що таке валовий дохід?
19. Чому до валового доходу включаються суми страхового відшкодування?
20. Які суми не включаються до валового доходу?
21. Чому емісійний дохід не включається до валового доходу?
22. Що таке валові витрати?
23. Видатки на яку діяльність платника податку відносяться на валові витрати?
24. Чому видатки на придбання основних фондів не включаються до валових витрат?
25. Які є обмеження на включення до валових витрат видатків на презентацію і чому?
26. Що таке основні фонди?
27. Назвіть склад груп основних фондів.
28. Які є норми амортизації і від чого вони залежать (у фізичному розумінні)?
29. Яка різниця в амортизації основних фондів і нематеріальних активів?
30. Як визначається балансова вартість основних фондів на початок кварталу?
31. Що вважається балансовою вартістю іноземної валюти?
32. Як розраховується валовий дохід звітного кварталу від виконання довгострокового договору?
33. Для чого прибуток (убуток) запасів на складі враховується у валових витратах?

34. Як сума від продажу основних фондів групи 1 впливає на визначення бази оподаткування?

35. Послуга: надана в першому кварталі, оплачена в другому. В якому кварталі збільшується валовий дохід?

36. Сировина: оплачена в першому кварталі, оприбуткована в другому. В якому кварталі збільшуються валові витрати?

37. Хто є платником ПДВ?

38. Що входить до бази ПДВ?

39. Які податки і збори не включаються до бази ПДВ?

40. Що таке податкове зобов'язання і податковий кредит з ПДВ?

41. Підприємство купило товар за 600 тис. грн, а продало за 900 тис. грн. Яку суму ПДВ воно має сплатити до бюджету?

42. В якому випадку суми ПДВ не включаються до податкового кредиту?

43. Як враховуються суми ПДВ, сплачені у складі ціни придбаних основних фондів, вартість яких амортизуватиме?

44. Хто є платником акцизного збору?

45. Види підакцизних товарів в Україні.

46. Види ставок акцизного збору.

47. Що є базою акцизного збору з сигарет?

48. Що є базою акцизного збору зі спирту етилового?

49. Що є базою акцизного збору з автомобіля?

50. Що є базою акцизного збору з бензину?

51. Що є базою акцизного збору з ювелірного виробу?

52. Ставка акцизного збору на ювелірні вироби.

53. Чим відрізняються адвалерна, специфічна і комбінована ставки мита?

54. Чим відрізняються спеціальна, антидемпінгова і компенсаційна ставки мита?

55. Чим відрізняються повна, преференційна і пільгова ставки мита?

56. З чого складається ціна розмитнення митного підакцизного товару?

57. Що є одиницею оподаткування при стягненні плати за використання прісних водних ресурсів при експлуатації водного транспорту?

58. В яких випадках не стягується плата за воду?

59. Що є об'єктом плати за використання лісових ресурсів загальнодержавного і місцевого значення?

60. Що є об'єктом плати за використання надр, пов'язане з добуванням корисних копалин?

61. Що є об'єктом плати за використання надр, не пов'язане з добуванням корисних копалин?

62. Види зборів за забруднення навколишнього природного середовища.

63. Чи відноситься на валові витрати сума збору за забруднення навколишнього природного середовища?

64. Які є коригувальні коефіцієнти для розрахунку збору за викиди?

65. Що є об'єктом збору за забруднення навколишнього природного середовища?
66. Велике і мале міста: де сума збору за забруднення навколишнього природного середовища більша і чому?
67. Велика і мала річки: де сума збору за забруднення навколишнього природного середовища більша і чому?
68. Що є об'єктом плати за землю?
69. Які є ставки плати за землю сільськогосподарського призначення?
70. Які є ставки плати за землі, зайняті об'єктами промисловості і зв'язку?
71. Які є види ставок податку за землю в населених пунктах?
72. Як розраховується ставка податку за землю в населених пунктах?
73. Які земельні ділянки звільнені від сплати податку за землю?
74. Які суб'єкти звільнені від сплати податку за землю?
75. Коли і в якому розмірі сплачується податок за землю?
76. Коли стягується податок з власників транспортних засобів?
77. Що є одиницею оподаткування для податку з власників транспортних засобів?
78. Чи платять податок з військових транспортних засобів і чому?
79. Хто не платить податок з власників транспортних засобів?
80. Які повноваження має місцева влада відносно місцевих податків і зборів?
81. Як розраховується комунальний податок?
82. Як розраховується середньооблікова чисельність працівників для обчислення комунального податку?
83. Які є ставки податку з реклами?
84. Ставки ринкового збору.
85. Хто є платником і носієм готельного збору?
86. Хто є платником збору за паркування автотранспорту?
87. Що належить до місцевої символіки в Миколаєві?
88. Хто з фізичних осіб може перейти на спрощену систему оподаткування?
89. Хто з юридичних осіб може перейти на спрощену систему оподаткування?
90. Чи сплачується єдиний податок з суми безповоротної фінансової допомоги?
91. Чим відрізняється визначення бази оподаткування з продажу основних фондів для єдиного податку і податку на прибуток?
92. Які є ставки єдиного податку з фізичних осіб?
93. Ставки єдиного податку з юридичних осіб.
94. Від сплати яких податків звільняється платник (фізична особа) єдиного податку?
95. Від сплати яких податків звільняється платник (юридична особа) єдиного податку?

96. В якому випадку доцільно обрати ставку єдиного податку 6 % замість 10 %?
97. Чим відрізняється державне мито від мита?
98. За що стягується державне мито?
99. Які є ставки державного мита?
100. В чому сутність фіксованого сільськогосподарського податку?

5. СТИСЛИЙ ПОДАТКОВИЙ СЛОВНИК

Авансові платежі – сплата до бюджету податків і податкових платежів у розмірах, визначених виходячи з прогнозних оцінок об'єкта оподаткування або його фактичних розмірів за попередній період чи аналогічний період попереднього року.

Адміністративні стягнення – штрафні санкції, які накладаються на керівників і посадових осіб підприємств, установ та організацій за порушення податкового законодавства.

Акциз – непрямий податок у вигляді надбавки до ринкової ціни високорентабельних та монопольних товарів у твердо фіксованих на одиницю товару чи процентних ставках.

Акциз специфічний – непрямий податок у вигляді надбавки за окремими ставками для окремих видів товарів.

Акциз універсальний – непрямий податок у вигляді надбавки до загального обороту реалізації товарів (робіт, послуг) за єдиною чи кількома ставками.

Бюджетне відшкодування – сума, що підлягає поверненню платникові податку з бюджету у зв'язку з надмірною сплатою податку.

Відрахування на геологорозвідувальні роботи – обов'язкові податкові відрахування видобувних підприємств. Визначаються за конкретними ставками на одиницю видобутку чи погашення запасів залежно від виду корисних копалин.

Внески страхові – відрахування до Пенсійного фонду України та Фондів соціального страхування України.

Декларація митна – документ, який містить відомості про переміщення через кордон вантажів, цінностей, валюти у кількісному та вартісному вираженні.

Декларація податкова – офіційна заява юридичної або фізич-

ної особи, яка сплачує податки, про розміри її доходу, майна тощо за минулий період у вигляді засвідченого письмового документа.

Декларування – подання платником податків відомостей про обсяги об'єкта оподаткування та інших даних, необхідних для визначення суми податку.

Державна податкова служба – підпорядкований Урядові України орган, до складу якого входять Головна державна податкова адміністрація України і державні податкові адміністрації областей, районів, міст і районів у містах. Основні завдання Державної податкової служби полягають у забезпеченні дотримання законодавства про податки, повному обліку всіх платників податків та інших обов'язкових сплат до бюджету, у здійсненні контролю, перевірки правильності їх обчислення та своєчасності перерахувань.

Державне мито – платіж, який стягується за вчинення юридичних дій та за видачу документів юридичного характеру уповноваженими державними органами й перераховується ними в бюджет.

Державний пенсійний фонд України – самостійна фінансова система, яка здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення на території всієї держави.

Державний фонд сприяння зайнятості населення – спеціальний фонд, створений з метою фінансування передбачених програм зайнятості населення.

Джерело сплати податку – доходи юридичних і фізичних осіб, за рахунок яких сплачується податок.

Доход лісовий – плата, яка стягується до бюджету за використання лісових ресурсів.

Елементи податку – складники податку, до яких належать: суб'єкт (платник) податку, об'єкт оподаткування, одиниця оподаткування, податкова ставка, джерело сплати податку і податкова квота.

Загальнодержавні податки – податки, які встановлюються органами законодавчої влади і є обов'язковими для стягнення на всій території держави.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування – система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту, що включає матеріальне забезпечення громадян у разі хвороби, втрати працездатності, втрати годувальника, без-

робіття з незалежних від них обставин, нещасного випадку на виробництві, а також у старості, за рахунок грошових фондів, сформованих шляхом сплати страхових внесків власником або уповноваженим органом, громадянами, а також бюджетних та інших джерел.

Закон податковий – правовий акт вищого органу законодавчої влади, який зобов'язує юридичних осіб і громадян сплачувати до бюджету податки певного розміру і в точно фіксовані строки. Зміст податкових відносин визначають шість обов'язкових елементів закону: суб'єкт податку, об'єкт податку, податкові ставки, одиниця оподаткування, податкові пільги, строки внесення податку.

Законодавство податкове – сукупність законодавчих актів, які встановлюють і регулюють стягнення податків, зборів і податкових платежів.

Земельний податок – податок, який вноситься до бюджету юридичними і фізичними особами за ставками з одиниці площі земельної ділянки, диференційованої залежно від призначення, місця розташування та родючості ділянки.

Інструкція з оподаткування – документ, який видається Головною державною податковою адміністрацією з метою конкретизації положень законодавчих актів з питань оподаткування.

Інфляційний податок – прибуток від друкування грошей (оподаткування розширеної грошової бази).

Класифікація податків – групування податків за певними ознаками.

Крива Лафера – графічна характеристика (крива) співвідношення між ставками оподаткування та величиною податкових надходжень в бюджет (з підвищенням ставок оподаткування сума податкових надходжень в бюджет зростає тільки до певної величини, а потім знижується). Названа за ім'ям американського економіста Лафера.

Митні збори – плата, яка стягується з декларантів за оформлення митних процедур.

Мито – непрямий податок, встановлюваний державою на товари, які імпортуються, експортуються чи проходять транзитом через митну територію країни, в процентних ставках до вартісної оцінки цих товарів або у твердих ставках на одиницю товару.

Мито ввізне – мито, яке сплачується при імпорті товарів.

Мито вивізне – мито, яке сплачується при експорті товарів.

Мито зрівнювальне – мито, яке встановлюється з метою вирівнювання цін на імпортні та вітчизняні товари для викорінення між ними цінової конкуренції.

Місцеві податки – податки, які встановлюються і стягуються на відповідній території місцевими органами представницької влади як на підставі загальнодержавного законодавства про місцеві податки і збори, так і цілком самостійно.

Монополія фіскальна – непрямий податок, який дорівнює різниці між державною фіксованою ціною товарів (робіт, послуг), монополізованих державою, і витратами на їх виробництво та реалізацію.

Неоподатковуваний мінімум – розмір об'єкта оподаткування, в межах якого податок не стягується.

Непрямі податки – податки, які встановлюються в цінах товарів і послуг і розмір яких для окремого платника прямо не залежить від його доходів.

Об'єкт оподаткування – фізична чи вартісна величина, щодо якої нараховується податок.

Одиниця оподаткування – чисельна одиниця виміру об'єкту оподаткування, відносно якої встановлюються податкові ставки.

Оподаткування (оподаткування) – узаконене державою і місцевими органами влади обкладання податками юридичних осіб і громадян.

Оподаткування подвійне – одночасне стягнення різних податків на доходи на різних стадіях їх формування, але в рамках цієї виробничої діяльності; одночасне стягнення аналогічних податків у різних країнах у зв'язку з підпорядкуванням платника податку та об'єкта оподаткування юрисдикції цих (різних) країн.

Пеня – штрафна санкція, що застосовується в разі несвоєчасної сплати податку. Нараховується у процентах до суми невиконаного зобов'язання за кожен день затримки.

Перевірка документальна – перевірка правильності розрахунків платників податків з бюджетом, що проводиться безпосередньо у платника за даними бухгалтерського обліку, звітності та первинних документів.

Перевірка камеральна (попередня) – перевірка правильності розрахунків платників податків з бюджетом у податковій адміністрації (інспекції) на підставі поданих декларацій, звітів і розрахунків.

Перекладання податків – перенесення через ціновий механізм тягара податку безпосереднім його платником на іншого суб'єкта податкових відносин.

Перерахування податків – обчислення сум податків, які фактично підлягають сплаті, установлення переплати або недоплати розрахунків.

Пільги податкові – часткове або повне звільнення фізичних та юридичних осіб від сплати податків.

Плата – платіж у бюджет за використання ресурсів, які перебувають у загальнодержавній власності. Встановлюється у твердих ставках з одиниці ресурсів у їх фізичному вимірі.

Плата за воду – плата, встановлена за забір прісної води з наземних водосистем, підземних джерел і за безповоротне використання водних ресурсів.

Плата за землю – плата за використання землі.

Плата за спеціальне використання надр – стягується з видобувачів корисних копалин за твердими ставками, які встановлюються з одиниці корисних копалин.

Платник (суб'єкт) податку – фізична та юридична особа, яка безпосередньо перераховує податок до бюджету.

Податки майнові – прямі податки з юридичних і фізичних осіб, об'єктом оподаткування яких є нерухоме майно.

Податкова квота – частинка окремого податку чи загальної суми податків, сплачених платником, у його доході.

Податкова позика – повне або часткове звільнення від оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності центральними та місцевими органами влади на певний період часу; різновид податкових пільг. Оформлюється угодою як фінансова цільова позика цим суб'єктам.

Податкова система – сукупність загальнодержавних і місцевих податків, зборів та інших обов'язкових платежів до бюджетів і державних цільових фондів, а також методи та принципи їх встановлення.

Податкова ставка – встановлений законодавством розмір податку на одиницю оподаткування. Може бути встановлена як у твердій сумі, так і в процентах.

Податкове регулювання – розподіл і закріплення податків, визначених законом про систему оподаткування, між бюджетами різних рівнів, які входять до складу бюджетної системи країни.

Податкові канікули – звільнення від оподаткування іноземних інвесторів або окремих галузей виробництва на певний період часу з метою поживлення ділової активності в країні чи окремому регіоні; різновид податкових пільг.

Податок – обов'язковий регулярний платіж юридичних і фізичних осіб до державного чи місцевого бюджетів, який встановлюється законодавством для фінансового забезпечення виконання функцій державою.

Податок з власників транспортних засобів – податок, який сплачують юридичні особи та громадяни – власники транспортних засобів інших самохідних машин і механізмів; вид майнового оподаткування в Україні.

Податок на додану вартість (ПДВ) – частина новоствореної вартості, яка сплачується до державного бюджету на кожному етапі виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг. ПДВ є непрямим податком, одним із різновидів універсальних акцизів.

Податок на прибуток – форма прибуткового оподаткування підприємств, за якою об'єктом оподаткування виступає прибуток, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу звітного періоду на суму валових витрат та амортизаційних відрахувань.

Податок прибутковий – основний прямиий податок, який стягується з доходів громадян.

Податок прямиий – податок, який стягується безпосередньо з доходів чи майна юридичних осіб і громадян.

Податок розкладний – податок, який обчислюють спочатку в загальній сумі, а потім розподіляють (розкладають) між платниками цього податку.

Позабюджетні фонди – специфічна форма перерозподілу та використання фінансових ресурсів, залучених для фінансування деяких суспільних потреб.

Політика податкова – державна політика оподаткування юридичних і фізичних осіб, метою якої є формування державного і місцевих бюджетів при одночасному стимулюванні ділової активності підприємств. Реалізується через систему податків, податкових ставок і податкових пільг.

Право податкове – сукупність фінансово-правових норм, які регулюють відносини в галузі податків (визначається порядок їх стягнення, регулюють виникнення, зміну і припинення податкових зобов'язань).

Розслідування податкове – розслідування фактів ухилення від сплати податків і податкових платежів, що проводиться податковою адміністрацією.

Ставка податкова прогресивна – процентна ставка, розмір якої збільшується відповідно до зростання розмірів об'єкта оподаткування.

Ставка податкова пропорційна – процентна ставка, що не залежить від розміру об'єкта оподаткування (є єдиною).

Ставка податкова процентна – ставка, що встановлюється в процентах до об'єкта оподаткування в грошовому вираженні.

Ставка податкова регресивна – процентна ставка, розмір якої зменшується відповідно до зростання розмірів об'єкта оподаткування.

Ставка податкова тверда – ставка, встановлена у грошовому вираженні на одиницю об'єкта оподаткування.

Термін сплати податку – встановлений законодавством термін внесення до бюджету належних до сплати за відповідний період сум податків.

Товари підакцизні – товари, з яких за законодавством стягується акцизний збір.

Ухилення від податків – дії платників податків, спрямовані на несплату податків шляхом заниження або повного приховування доходу та оцінки майна.

Фіскальний – той, що стосується інтересів казни.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Цивільний Кодекс України.
2. Закон України "Про акцизний збір на алкогольні напої і тютюнові вироби" від 15.09.95 р. № 329/95–ВР.
3. Закон України "Про єдиний митний тариф" від 05.02.92 р. № 2097–ХІІ.
4. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням і похованням" від 18.01.2001 р. № 2240–ІІІ.
5. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві" від 23.09.99 р. № 1105–ХІV.
6. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття" від 02.03.2000 р. № 1533–ІІІ.
7. Закон України "Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування" від 26.06.97 р. № 400/97–ВР.
8. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.94 р. № 334/94–ВР.
9. Закон України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" від 23.03.96 р. № 98/96–ВР.
10. Закон України "Про плату за землю" від 03.04.92 р. № 2535–ХІІ.
11. Закон України "Про податок з власників транспортних засобів" від 11.12.91 р. № 1963–ХІІ.
12. Закон України "Про податок на додану вартість" від 03.04.97 р. № 168/97–ВР.
13. Закон України "Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування" від 11.01.2001 р. № 2273–ІІІ.
14. Закон України "Про систему оподаткування" від 25.06.91 р. № 1251–ХІІ.
15. Закон України "Про спеціальну економічну зону "Миколаїв" від 13.06.2000 р. № 1909–ІІІ.
16. Закон України "Про ставки акцизного збору і ввізного мита на деякі товари (продукцію)" від 11.07.96 р. № 313/96–ВР.
17. Закон України "Про ставки акцизного збору і ввізного мита на деякі транспортні засоби" від 24.05.96 р. № 216/96–ВР.
18. Закон України "Про ставки акцизного збору і ввізного мита на спирт етиловий і алкогольні напої" від 07.05.96 р. № 178/96–ВР.
19. Закон України "Про ставки акцизного збору і ввізного мита на тютюнові вироби" від 06.02.96 р. № 30/96–ВР.
20. Закон України "Про страхові тарифи на загальнообов'язкове державне страхування від нещасного випадку на виробництві" від 22.02.2001 р. № 2272–ІІІ.

21. Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування" від 28.06.99 р. № 746/99.

22. Декрет Кабінету Міністрів України "Про акцизний збір" від 26.12.92 р. № 18–92.

23. Декрет Кабінету Міністрів України "Про державне мито" від 21.01.93 р. № 7–93.

24. Декрет Кабінету Міністрів України "Про місцеві податки і збори" від 20.05.93 р. № 56–93.

25. Декрет Кабінету Міністрів "Про прибутковий податок з громадян" від 26.12.92 р. № 13–92.

26. Постанова Кабінету Міністрів України "Порядок встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору" від 01.03.99 р. № 303.

27. Постанова Кабінету Міністрів України "Порядок справляння збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту" від 16.08.99 р. № 1494.

28. Постанова Національного Банку України "Про введення обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті на користь резидентів – юридичних осіб" від 04.09.98 р. № 349.

29. Інструкція про механізм стягнення збору за спеціальне використання лісних ресурсів і користування земельними ділянками лісного фонду, затверджена наказом Державного комітету лісового господарства від 16.08.99 р. № 1494.

30. Інструкція про порядок обчислення і стягнення платежів за користування надрами для видобування корисних копалин, затверджена наказом Мінекобезпеки від 30.12.97 р. № 207/472/51/157.

31. Інструкція про порядок обчислення і стягнення плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, затверджена наказом Мінекології від 08.02.2001 р. № 37/45/73/44.

32. Інструкція про порядок обчислення та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища, затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 19.07.99 р. № 162/379.

Основна

33. *Бланкарт Ш.* Державні фінанси в умовах демократії. – К.: Либідь, 2000.

34. *Долан Э.* Макроэкономика. – С.-Пб.: СПО, 1994.

35. *Кучерявенко Н.П.* Налоговое право – Х.: Консум, 1997.

36. Курс лекцій з питань оподаткування: У 2 ч. – К.: Бібліотека журналу "Вісник податкової служби України", 1998. – Ч. 1.

37. *Сутырин С.Ф., Погорлецкий А.И.* Налоги и налоговое планирование в мировой экономике. – С.-Пб.: Полиус, 1998.

Додаткова

38. *Барац Г.* Білі схеми оподаткування // Галицькі контракти. – 1999. – № 25.
39. *Боровець В.* Договір консигнації // Дебет – Кредит. – 2001. – № 7.
40. *Боскин А.* Навіщо платити більше // Дебет – Кредит. – 2000. – № 14.
41. Все про єдиний податок // Дебет – Кредит. – 2001. – № 8.
42. Настольная книга налогоплательщика: Бухгалтерия // Бизнес. – 2000. – № 37.
43. Податок на додану вартість: Консультації // Все про бухгалтерський облік. – 2000 / Бібліотека. Видання № 7.
44. Податок на прибуток: Консультації // Все про бухгалтерський облік. – 2000 / Бібліотека. Видання № 5.
45. Труд и зарплата: Бухгалтерия // Бизнес. – 2000. – № 18.
46. Фіксований сільгосподаток // Вісник податкової служби України. – 1999. – № 26.
47. *Чугунов И.* Взаимосвязь ставки налогов и налоговых поступлений // Бизнес – Информ. – 1997. – № 11.

ЗМІСТ

Вступ	3
1. Програма курсу "податкова система"	4
2. Стислі теоретичні відомості	5
2.1. Податкова система	5
2.2. Прибутковий податок	9
2.3. Соціальні збори	12
2.4. Податок на прибуток. Плата за торговий патент	15
2.5. Податок на додану вартість	22
2.5. Акцизний збір. Мито. Єдиний збір	26
2.6. Ресурсні платежі	29
2.7. Місцеві податки і збори	36
2.8. Оптимізація оподаткування	38
2.9. Інші податки і збори	43
3. Питання для самостійного вивчення	44
4. Практичні завдання і контрольні питання для самопе- ревірки	46
5. Стислий податковий словник	52
Список літератури	59

Костянтин Борисович ЯМНИКОВ

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ "ПОДАТКОВА СИСТЕМА"**

Видавництво УДМТУ, 54002, м. Миколаїв, вул. Скороходова, 5

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1150 від 12.12.2002 р.

Редактор О.Є. Вакула
Комп'ютерна правка Ю.В. Зайцева
Комп'ютерна верстка Н.В. Чудновцева
Коректор Н.О. Шайкіна

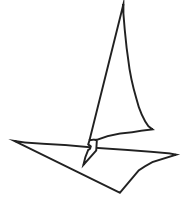
Підписано до друку 27.06.03. Формат 60×84/16. Папір офсетний.

Ум. друк. арк. 3,6. Обл.-вид. арк. 3,9. Тираж 200 прим.

Вид. № 21. Зам. № 19. Ціна договірна.

ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО МОРСЬКОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Шановні панове!

Запрошуємо Вас ознайомитись з можливостями книжкового видавництва, висококваліфіковані спеціалісти якого забезпечать оперативне та якісне виконання замовлення будь-якого рівня складності.

Наш головний принцип – задовольнити потреби замовника в повному комплексі поліграфічних послуг, починаючи з розробки та підготовки оригіналу-макета, що виконується на базі IBM PC, і закінчуючи друком на офсетних машинах.

Крім цього, ми маємо повний комплекс післядрукарського обладнання, що дає можливість виконувати:

- ✓ аркушепідбір;
- ✓ брошурування на скобу, клей;
- ✓ порізку на гільйотинах;
- ✓ ламінування.

Видавництво також оснащено сучасним цифровим дублюатором фірми "Duplo" формату А3, що дає можливість тиражувати зі швидкістю до 130 копій за хвилину.

Для постійних клієнтів – гнучка система знижок.

Отже, якщо вам потрібно надрукувати **підручники, книги, брошури, журнали, каталоги, рекламні листівки, прайс-листи, бланки, візитні картки**, – ми до Ваших послуг.

© Український державний морський технічний університет

✉ Україна, 54002, м. Миколаїв, вул. Скороходова, 5,

видавництво УДМТУ

☎ 8(0512) 37-33-42; 39-81-46, 39-73-39, fax 8(0512) 39-73-26;

E-mail: publishing@usmtu.edu.ua